LUM

LUNDS UNIVERSITET MEDDELAR

NUMMER 4
APRIL 2005
ÅRGÅNG 38

USA räddar statsvetare

Smidig service på Design-centrum

Båsliv

LUM

LUNDS UNIVERSITET
MEDDELAR

Lunds universitets tidskrift LUM utkom första gången 1968. Den når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 12.800 ex och utkommer med 10 nr per år.

Adress: LUM
Informationsenheten Lunds universitet
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@info.lu.se

LUM på nätet:www.lu.se/ium

Redaktion:
Maria Lindh, redaktör och layout insidor
046-222 95 24, Maria.Lindh@info.lu.se

Eva Johannesson, ansvarig utgivare
046-222 70 08, Eva.Johannesson@info.lu.se

Ingela Björck, forskningsjournalist
046-222 76 46, Ingela.Bjorck@info.lu.se

Britta Collberg, journalist
046-222 31 58, Britta.Collberg@info.lu.se

Petra Francke, journalist och layout färgsidor
046-222 03 16, Petra.Francke@info.lu.se

Göran Frankel, forskningsjournalist
naturvetenskap
046-222 94 58, Goran.Frankel@info.lu.se

Ulrika Oredsson, journalist
046-222 70 28, Ulrika.Oredsson@info.lu.se

Annonser:
tomat annonsbyrå, tel 046-13 74 00/02
www.tomat.se
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac: material@tomat.se

Prenumerationer, notiser, meddelanden:
Eva Mattisson: 046-222 70 10
e-post: Eva.Mattisson@info.lu.se

Anställda vid LU får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/10 nr. Inbetalas på postgirokonto 15650-5 med angivande av "Prenumerationsavgift för LUM" samt namn & adress.

Adressändring:
Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: VTT Grafiska i Vimmerby

Nästa LUM: 27 maj. Manusstopp: 16 maj.

ISSN: 0345-7354

Omslag: Petter Kallioinen pratar med Paulina Lindström i kontorslandskapet på Kungshusets vind. Foto: Kennet Ruona.

Innehåll

III Vägglöst kan ha sina sidor
Kontorslandskap har både för- och nackdelar. Kontakten mellan medarbetarna ökar, men fler blir också störda. Landskapen passar därför vissa arbetsuppgifter bättre än andra. Det visar en studie som gjorts vid LU.

Trots störande moment trivs ändå många bra i kontorslandskap. De sju doktoranderna som delar rum på Kungshusets vind uppskattar sällskapet. Däremot har det hörts vissa protester bland den personal som ska flytta in i det jättelika kontorslandskap som planeras i LTH:s nya studiecentrum.

VII Satsa på afrikanska småbruk!
Varför går det så dåligt för Afrikas jordbruk, när det går så bra för Asiens? Den frågan ställer några lundaforskare i en ny bok. De levererar också ett svar – det saknas en satsning på de afrikanska småbönderna. Billig livsmedelsimport från i-länder konkurrerar ut det afrikanska jordbruket, som med lite stöd hade kunnat bli självförsörjande.

IX Fångad av skrivande systrar
Det går bra för engelskprofessor Marianne Thormählen. Hon har nyligen fått Vetenskapsrådets långsiktiga stöd till ledande forskare och blivit invald i Vitterhetsakademien. Därtill finns det stort intresse för hennes forskning om systrarna Brontë.

XIII Pigg senior guidar bland runstenar
Vid 91 års ålder är litteraturprofessorn Jöran Mjöberg nästan lika aktiv som förr. Han skriver böcker och recensioner och guidar utländska studenter. LUM:s utsända följde med på en tur mellan Lunds runstenar.

XVI Hallå Adrian Constantin…
…professor i matematik som nyss fått Göran Gustafssonpriset som består av ett personligt pris på 100.000 kronor plus 4,5 miljoner kronor fördelade på tre år att användas för forskning.

Delaktig, men störd

Inbyggd konflikt för personal i kontorslandskap

Kontorslandskap kan ge mer dynamiska arbetsplatser, men modellen är tveeggad, konstaterar forskare i Lund.

– Kontakten mellan medarbetarna ökar, men många blir störda och har svårt att koncentrera sig. ”Tysta rum” löser inte problemet – de används inte som förväntat. Det krävs mer inlevelse och nya, friska idéer om kontorslandskapen ska bli bra.

Arkitekterna **Tomas Wikström, Birgitta Rydberg Mitchell** och **Elisabet Dalholm Hornyánszky** samt informatikdoktoranden **Charlotte Rosander** har utforskat femton kontorsarbetsplatser i Västskåne. Kontorslandskapen som de tittat på har haft allt mellan tio och flera hundra medarbetare.

– Trots att kontorslandskap funnits länge och en del forskning faktiskt gjorts, utnyttjas inte erfarenheter och kunskaper vid projektering. Arkitekterna vet ganska lite om effekten på individer och arbetsresultatet; ytliga trender styr, säger forskningsledaren Tomas Wikström.

Bättre kontakt

Att kontakten mellan medarbetarna ökar är dock en erkänt positiv effekt. Med ett halvt öra uppsnappar de vad som sker omkring dem och känner sig mer indragna i verksamheten än när de sitter i små cellkontor. Det här fungerar bäst när man verkligen delar arbetsuppgifterna med arbetskamraterna närmast intill, när den ”överhörda” informationen är meningsfull.

Samtidigt har många alltså svårt att koncentrera sig.

– Det är också besvärligt att hantera känsliga telefonsamtal i ett öppet kontorslandskap. Ibland sprids uppgifter som inte är avsedda för allas öron, säger Elisabet Dalholm Hornyánszky.

Forskarna har studerat tre kontorslandskap och tittat på vilken roll informationsteknologin spelar i kommunikationen mellan medarbetarna. ▶

Kontorslandskap på Kungshusets vind.

Utforskar kontorslandskap. Från vänster: Tomas Wikström, Elisabet Dalholm Hornyánszky, Birgitta Rydberg Mitchell och Charlotte Rosander.
FOTO: BRITTA COLLBERG.

LITEN KONTORSHISTORIA

1800-talets slut: Telefonen gör att kontoren separeras från tillverkningen och kan placeras mitt i städerna.
1910-talet: Brist på arbetskraft kräver rationaliseringar; under första världskriget sitter kontorsarbetarna i ”trälhav” och gör rutinjobb övervakade av tjänstemän i glasburar.
Mellankrigstiden: Kontorsarbetet omvärderas. Individualiteten framhävs, cellkontoret vinner terräng. Det drabbar dock informationsflödet (liksom kontrollen av de anställda).
1959: Kontorslandskapet utvecklas.
1967: Sveriges första kontorslandskap byggs – Volvos huvudkontor i Torslanda.
1977: Kombikontoret – en kombination av cellkontor och kontorslandskap – introduceras som idé. Cellkontoren läggs närmast fasaden med fönster och glasdörrar. Från cellkontoren faller ljuset in i kontorslandskapet, placerat i mitten och lanserat som de anställdas ”vardagsrum”.
1990-talet: Flexkontoret börjar införas. Ny informationsteknologi ligger bakom en vision om kontoret som mötesplats för rörliga medarbetare. Det är ett öppet landskap med ett tjugotal (ej personliga) arbetsplatser där man kopplar upp sig. Bara cheferna sitter i egna cellkontor, inte för att kontrollera utan för att kunna arbeta i lugn och ro.
2000–: Öppet kontor blir ett vanligt begrepp. Det kan innebära både flexkontor och helt öppna kontor utan mellanväggar.

– Jag blev förvånad. Tekniken betyder inte alls så mycket som vi trodde. Telefon används flitigt, men det gjorde den redan för hundra år sedan. Fortfarande är det personliga mötet viktigast, säger Charlotte Rosander.

E-post används ganska ofta, bland annat för att medarbetare i kontorslandskap inte lika ofta blir sittande vid sina skrivbord och enkelt nås på vanlig telefon. SMS har inte slagit igenom alls och videokonferenser är ovanliga. Chatten på intranätet används relativt flitigt på ett av företagen. Här kollar man om kollegerna har lust att gå på lunch.

Generellt satsar företagen på beprövad teknik. Och även om det förekommer bärbara telefoner och datorer har nästan inget företag infört trådlösa nätverk. Man är rädd för att värdefull information ska fångas upp av obehöriga.

Det öppna kontorslandskapet är praktiskt i dagens platta organisationer med ständigt nya projekt och grupper. Det är lätt att anpassa efter nya behov.

– Vi har sett några extremt flexibla kontorslandskap, där medarbetarna bara har en hurts på hjul för egna papper. Vanligast är ändå att man har sin egen fasta plats, även om många företag tillämpar principen clean desk, dvs. att skrivborden ska lämnas renstädade så andra kan använda dem.

Förr var det en poäng att kontorslandskapen underlättade kontrollen av medarbetarna, men det är inget argument längre. Flex- och stämpeluren är borta och de flesta arbetar med beting och under eget ansvar.

– Men just arbetsuppgifternas förändring gör det mer komplicerat att sitta i landskap. Vissa saker, som att rita, kan man göra till musik och med folk som pratar omkring en. Andra som att knåda fram formuleringar kräver att man får vara ifred och tänka, säger Elisabeth Dalholm Hornyánszky.

Mer kreativt

Det är ledningen som bestämmer att medarbetarna ska sitta i landskap. Ofta är det av ekonomiska skäl – man vill utnyttja de dyra kontorsytorna bättre. Men det finns också en önskan att arbetsplatsen ska bli mer kreativ och att utbytet mellan medarbetarna ska öka.

– Men det visar sig alltså att ledningar konsekvent undervärderar människors behov av att också kunna arbeta ostört, säger Birgitta Rydberg Mitchell.

De tysta rum som man infört på flera företag löser inte probleme.

– De är inte tillräckligt differentierade. Den oskrivna regeln är att man ska ha mycket viktiga och seriösa saker för sig, för att dra sig undan dit.

Att gå in i ett tyst rum är ett mycket tydligare budskap än när man stänger dörren om sig till

cellkontoret eller går in till en kollega för en pratstund. Det är en signal på samma sätt som när man drar för gardinen till ett glasat rum.

– Vare sig man vill eller inte, deltar man hela tiden i detta spel som rör det som är öppet eller slutet, säger Tomas Wikström.

Men även om många känner sig störda, vill de ändå inte alltid byta tillbaka till egna små kontor: ”Nej för sjutton – då var man ju isolerad. Nu vet man vad folk gör”, är det många som säger.

Jobbar hemma

Fast andra ger upp. Och finner de ingen fredad vrå på arbetsplatsen försöker de deala med chefen och flyr hem för att jobba.

Man måste emellanåt kunna skärma av sig för att fungera i ett kontorslandskap, konstaterar forskarna.

– På en arbetsplats diskuterades att sätta en liten flagga på bordet, för att signalera att man ville vara i fred. Men man kom fram till att lyhördhet var det bästa sättet; man måste lära sig tolka varandras kroppsspråk, säger Tomas Wikström.

– Vissa väljer att ha headsetet på sig även när de inte pratar i telefonen, andra böjer sig fram över skrivbordet för att visa att de inte vill bli störda, berättar Birgitta Rydberg Mitchell.

Det som krävs för att kontorslandskapet ska fungera är nya uppfinningar och kreativa lösningar. Man måste arbeta på ett mer sofistikerat sätt med att dämpa ljudet och avgränsa delar av rummet. Både arkitekter och arbetsgivare måste på allvar leva sig in i hur det är att arbeta i sådana här miljöer, menar forskarna. I grunden handlar det om huruvida man ser sina medarbetare som en tillgång eller inte.

Hängmattor?

Har forskarna själva några kreativa idéer att komma med? Vad gör en sliten kontorsråtta som vill ta en powernap i ett surrande landskap?

– Kanske kan man hänga upp hängmattor? Birgitta Rydberg Mitchell slår dock snabbt tanken ur hågen.

– Nej, men djupa sköna soffor kanske – i ett ostört hörn. Soffor sänder ut andra signaler än stolar. De säger att här är det tillåtet att slappna av…

Fast frågan är hur mycket avslappning det blir i praktiken, funderar Tomas Wikström:

– Människor i dag är extremt stressade - till den grad att det ibland varit svårt för oss att få folk att ställa upp på intervjuer! De flesta är så uppe i varv att de inte skulle kunna ta en tupplur efter lunch, även om de skulle må bra av det.

BRITTA COLLBERG

FOTNOT: Forskningsprojektet har finansierats av Formas. En rapport publiceras under våren.

”Det är här det händer”

Alla djur – från myror till människor – är mer på alerten när de har andra djur omkring sig. Det borde göra kontorslandskapet till en ganska bra arbetsplats – om det är tillräckligt tyst.

Så funderar *Petter Kallioinen*, doktorand i kognitionsforskning. Han sitter i ett litet kontorslandskap på vinden i universitetets äldsta byggnad – Kungshuset i Lundagård.

Ljuset faller in genom takfönstren och sprider en behaglig värme. Annars är det oftast för kallt på vintern och hett som i en bakugn på sommaren. Det finns sju arbetsplatser här, avskärmade med bokhyllor. I ena hörnet intill dörren finns en kaffekokare och ett mindre sammanträdesbord.

– Den varierande temperaturen är priset för att sitta i ett gammalt charmigt hus med själ, menar Petter Kallioinen.

Vindsrummet är den informella samlingsplatsen för kognitionsforskarna, fortsätter han:

– Man har en känsla av att ”det är här det händer”. Det är både fördelen och nackdelen med att sitta här.

Själv blir han, liksom myrorna, stimulerad av att ha andra omkring sig. Även om han kan sitta ▶

Samtal över båsgränserna i Kungshuset.

Nytt studiecentrum får stort kontorslandskap

I december ska tekniska högskolans nya studiecentrum i gamla UB 2 vara färdigt att tas i bruk. Bottenplanet viks för studieplatser, referensbibliotek och ett stort studentkafé. På andra våningen förvandlas ena halvan till ett kontorslandskap med en informationsdisk för studenter.

Den nya entrén blir från John Ericssons väg, snett emot Kårhuset.

– Tanken är att detta ska bli den nya officiella porten till LTH – en informationscentral lätt att hitta, berättar **LTHs kanslichef Per Göran Nilsson**.

I kontorslandskapet som blir på över 600 kvm ska internationella handläggare, delar av studievägledningen och informationsavdelningen sitta. Det öppna landskapet kompletteras med glasade smårum i centrum av byggnaden.

– Vi har inte tagit ställning till om hela eller delar av verksamheterna ska flytta hit. Det viktiga är att vi tar tillfället att bli mer tillgängliga för studenterna. Det pågår samråd med de olika avdelningarna, säger Per Göran Nilsson.

Cellkontoren i Kårhuset ska finnas kvar för verksamhet som behöver avskildhet. Man kan också ordna ostörda arbetsplatser i E-huset intill.

Det blir mycket utrymme i det nya kontorslandskapet. LTH kommer inte att nyttja allt.

– Resten av ”firman” är välkommen i mån av plats. Naturvetarna är redan inbjudna och t.ex. medicinarna är också välkomna. Även universitetsgemensamma enheter som studentservice, internationella och forskningsservice är kanske intresserade av filialer här.

Ytorna ska nyttjas flexibelt och användningen lätt kunna ändras. En avgränsad del sparas för tillfälliga projekt inom forskning och administration. På andra våningen blir det också tre större seminarie- och undervisningsrum, för lärarutveckling, disputationer, examensredovisningar etc.

Planerna på ett Studiecentrum har tagits emot med blandade känslor hos den administrativa personalen på LTH. Det gäller t.ex. Utbildningsservice med cirka 25 anställda.

– Att införa kontorslandskap skapar alltid oro, säger **Leif Bryngfors**, chef för Utbildningsservice.

– Generellt är det svårt att redan nu se hur verksamheten ska organiseras, eftersom LTH ska minska antalet program, och den nya organisationen måste speglas i administration och service.

Men det är positivt att LTH får ett Studiecentrum; flera anställda vill gärna arbeta här, påpekar Leif Bryngfors. Dock finns ett visst missnöje, bekräftar han. Vissa tycker de borde fått vara mer delaktiga och dessutom tidigare i processen. En del är tveksamma till om det går att få ändamålsenliga arbetsplatser för t.ex. studievägledarna.

– Det inte ovanligt att vägledningssamtal får en mer personlig karaktär, och behöver kunna föras ostört. Vi behöver hjälp att tänka nytt och se om och hur man kan visuellt avgränsa samt ljudisolera arbetsplatser för att göra dem mer ostörda.

BRITTA COLLBERG

---

hemma och jobba så har arbetsplatsen sådana kvaliteter att han oftast åker hit.

– Det beror kanske lite på vilken fas i arbetet man är inne i. Om man behöver läsa eller skriva skarpt, då är det lättare att sitta hemma, tycker **Mathias Osvath**, projektassistent, som liksom Petter arbetat här i sammanlagt ett år.

I båset närmast dörren sitter **Paulina Lindström**, doktorand sedan ett halvår. Paulina trivs, trots eller delvis tack vare den ojämna strömmen av människor.

– Om folk fikar eller har möte här sätter jag på mig hörlurar och lyssnar på musik på datorn. Då får jag min egen lilla värld, berättar hon.

Paulina hade inte velat ha ett eget krypin istället, åtminstone inte så här i början av forskarutbildningen.

– Med den här lösningen lär jag känna folk – den sociala biten är jätteviktig.

En fördel är förstås att doktoranderna har likartade uppgifter och sitter tysta när de arbetar. Dessutom är oftast bara två, tre stycken på plats samtidigt.

– Med färre doktorandtjänster blir arbetsmiljön bättre, kommenterar Mathias sarkastiskt.

Man blir skicklig på att läsa av varandra, och stör inte någon som är fördjupad i arbete.

– Det sämsta är att det inte finns ett ostört rum att gå undan i. Om man får telefon och vill prata i fred är toaletten enda alternativet, säger Petter Kallioinen.

BRITTA COLLBERG

Vackert men fattigt. 70 procent av Afrikas fattiga bor på landsbygden och försöker försörja sig på jordbruk.
FOTO: ROLF LARSSON.

Småbönder

nyckeln till Afrikas räddning

Samtidigt som i-länderna skvätter ut bistånd i Afrika, så exporterar de en flod av subventionerade livsmedel som förstör de afrikanska småböndernas möjligheter att sälja sina varor på den lokala marknaden. Varken de afrikanska regeringarna eller de utländska lån- och biståndsgivarna har tagit hänsyn till att det är småbrukarna som är nyckeln till att få slut på massfattigdomen i Afrika.

Det hävdar lundasociologen **Göran Djurfeldt** i en ny bok, med vilken han hoppas få igång en ny debatt om Afrikas framtid. Boken är skriven tillsammans med LU-medarbetarna **Magnus Jirström** och **Rolf Larsson** (som tragiskt omkom vid en olycka i Afrika i höstas) samt **Hans Holmén** från Linköpings universitet och en rad afrikanska forskare.

Varför går det så dåligt för Afrikas jordbruk, när det gått så bra för Asiens? Det är bokens huvudfråga. För samma eländesbild som västvärlden idag har av Afrika – idel hopplös undernäring och torka i dammiga byar fulla av flugor – hade vi igår av Asien. För 30–40 år sedan var det Asien som ansågs dömt att tyna bort i svält och fattigdom, med ineffektiva regeringar och en skenande befolkningsutveckling.

Idag finns fattigdom kvar i Asien, men knappast svält. Förutom vid hungerkatastroferna i Kina under ”det stora språnget” och i Nordkorea nyligen, så är de asiatiska länderna numera självförsörjande på mat. Den Gröna Revolutionen har lyckats i Asien, men inget liknande har kunnat genomföras i Afrika.

Många förklaringar till det afrikanska misslyckandet har föreslagits. Beror det på korrupta regeringar? På torka och dåliga jordar? Analfabetism och traditionalism, eller brist på farbara vägar och annan infrastruktur?

Allt detta kan vara delförklaringar som stämmer olika bra i olika länder, menar professor Göran Djurfeldt. Men huvudförklaringen har att göra med synen på nationell och regional självförsörjning. Småbönderna utgör en majoritet av Afrikas befolkning och skulle med rätt stöd ha kunnat åstadkomma ett självförsörjande Afrika. I stället sjunker de nu allt djupare ner i fattigdomen.

– Ett slående fynd i våra studier är att småbönderna i snitt producerar långt under sin kapacitet. Genomsnittsbonden i en viss by får skördar som är bara 40 procent av skördarna hos de mest framgångsrika bönderna i samma by, säger Göran Djurfeldt. ▶

”Varför går det så dåligt för Afrikas jordbruk, när det gått så bra för Asiens?”

Afrikas egen majsproduktion borde skyddas från konkurrensen med subventionerad produktion från i-länderna, anser lundaforskarna.
FOTO: ROLF LARSSON.

Båda grupperna har samma sorts jordar och samma klimat. Det som skiljer dem är bara att de mest framgångsrika bönderna haft råd att köpa konstgödning och lyckats sälja sina varor på marknaden. Det är inte okunnighet eller traditionalism som avhåller hans grannar från att göra detsamma, utan brist på pengar: konstgödning är extremt dyrt i Afrika, upp till nio gånger dyrare än i Europa.

Av detta skäl producerar bönderna i Afrika knappt så de klarar livhanken. Och skulle någon få ett överskott och lyckas transportera sin skörd till staden, så blir betalningen ofta så dålig att den inte uppmuntrar till fortsatta försök. I staden möter bönderna nämligen konkurrensen från billiga livsmedel från i-länderna.

I-landsmat dumpas

Subventionerade majsbönder från amerikanska Mellanvästern skeppar ut tonvis med majs, och subventionerade kycklinguppfödare från EU dumpar kycklingfiléer i Afrika. Familjerna i de afrikanska städerna köper i-landsproducerad mat medan deras släktingar på landet blir allt fattigare. Göran Djurfeldt beskriver det i klara ordalag:

– Afrikas bönder är förlorarna i den globaliserade och liberaliserade världshandeln. Dessa sämst rustade jordbruk tvingas konkurrera med de bäst rustade jordbruken i världen. Deras möjligheter att utveckla sin produktion saboteras systematiskt av lågprisimporten från de rika länderna!

Även om Världshandelsorganisationen WTO generellt hindrar tredje världen från att skydda sina ekonomier med tullar, så görs det faktiskt undantag för de allra fattigaste länderna. Därför skulle de flesta afrikanska regeringar kunna skydda sina småbrukare med tullar på utländsk matimport. Men tullskydd kan göra maten dyrare för stadsbefolkningen, och regeringarna ser det som billigare och enklare att låta importen fortsätta. Utländska lån- och biståndsgivare uppmuntrar inte heller den inhemska matproduktionen utan lägger mer tonvikt vid exportjordbruket, trots att detta samtidigt motarbetas genom höga tullar på t.ex. socker och bomull i i-länderna.

Det här är den viktigaste skillnaden mellan Afrika och Asien, menar lundaforskarna. Gröna Revolutionen i Asien innebar verkligen en revolution, men inte bara inom jordbrukstekniken utan minst lika mycket inom jordbrukspolitiken. De asiatiska regeringarna hade som mål att uppnå självförsörjning på livsmedel, och satsade medvetet på småbönder och småskalig odling för att nå detta mål.

Lokala forskare

I sin bok ”The African Food Crisis” jämför Djurfeldt och hans medarbetare jordbruksutvecklingen i åtta länder i Asien och åtta länder i Afrika. I de afrikanska länderna har man samarbetat med lokala forskare som bl.a. kartlagt ekonomi och produktion i mer än 3000 bondefamiljer i över 100 byar.

Det är denna kartläggning som visar att de afrikanska bönderna producerar under sin kapacitet, begränsade av dels bristen på konstgödning och andra insatsvaror, dels de låga priserna på den marknad som snedvridits av subventionerade i-landsvaror. Vad Afrika skulle kunna lära sig av den asiatiska framgången med den Gröna Revolutionen är därför både att tillämpa ny jordbruksteknik och att stödja sina egna småbrukare.

– Internationella jordbruksekonomer är i stort sett eniga om den här analysen, framhåller Djurfeldt. Han tycker det är märkligt att den inte alls slagit igenom i biståndsdebatten. Afrikanska småbrukare och deras produktion av spannmål och rotfrukter nämns överhuvudtaget inte i den s.k. Blairkommissionens rekommendationer för Afrikas utveckling, och har inte heller tagits upp i kommentarerna från den svenska biståndsministern **Carin Jämtin**. ”Frihandelsfundamentalisternas” ensidiga inriktning på export och miljörörelsens kritik mot ny jordbruksteknik tycks tillsammans ha gjort förbättringar inom småjordbruket till en icke-fråga.

– Jordbruksbiståndets andel av det totala biståndet till Afrika har stadigt sjunkit medan annat – bistånd till demokrati, kultur, utbildning, miljö etc – ökat. Allt detta är lovvärt och bra, men det borde inte få tränga ut det allra viktigaste: att Afrikas landsbygdsbefolkning får hjälp med att göra kontinenten självförsörjande på mat! hävdar Göran Djurfeldt.

INGELA BJÖRCK

Afrika är inget hopplöst fall, men i-ländernas lån- och biståndsgivare borde tänka om, menar Göran Djurfeldt.
FOTO: INGELA BJÖRCK.

I höst påbörjar Staffan I Lindberg en lektorstjänst vid Kent State University i Ohio. FOTO: ULRIKA OREDSSON

USA blir räddningen för Afrikaforskare från Lund

***Staffan I Lindberg* disputerade i statskunskap för snart fyra månader sedan. Under våren har han undervisat en del, men i juni tar det slut. Vore det inte för en anställning i USA så skulle han förmodligen fått sälla sig till skaran av arbetslösa akademiker.**

– Man kan inte låta bli att jämföra villkoren för forskare Sverige jämfört med i USA, säger Staffan I Lindberg.

Förra året disputerade tre personer vid Statsvetenskapliga institutionen och i år blir ytterligare sju eller åtta doktorander klara. Ingen kommer att få stanna kvar, tror Staffan I Lindberg.

För egen del öppnade publiceringen av hans avhandling på John Hopkins University Press nya dörrar. Att få sin avhandling publicerad vid något av de erkända akademiska förlagen är svårt eftersom förlaget utsätter boken för en mycket hård kvalitetsgranskning. Publiceringen gav nyckeln till ett bra universitet, i USA, men inte i Sverige.

I höst påbörjar Staffan I Lindberg en typ av lektorstjänst som kallas ”tenure track” vid Kent State University i Ohio. Anställningsformen innebär en sex år lång provanställning som leder till fast tjänst om han skriver minst en bok och publicerar fyra till fem artiklar i internationellt erkända forskartidskrifter. Hela 55 procent av sin tid får han ägna åt forskning, att jämföra med 20 procent för en vanlig lektorstjänst i Sverige.

– En annan stor skillnad mellan hur svenska och amerikanska universitet tar hand om sina forskare är villkoren för den medföljande familjen, säger Staffan I Lindberg.

Kent State University kommer att ordna någon typ av relevant anställning även åt hans hustru, som också är akademiker.

– I Sverige är det tabu att överhuvudtaget föra något sådant på tal, säger Staffan I Lindberg som menar att det är ohållbart för forskarfamiljer att i längden bo på olika håll.

En viktig orsak till att Kent State University anställer just honom är hans specialkunskaper om demokratiutveckling i Afrika.

– I USA anställs även lektorer efter sin speciella ämneskompetens. Universiteten satsar på vissa ämnesområden och anställer personal därefter. Här lämnas mer åt slumpen.

Staffan I Lindberg nämner som exempel att u-landsforskningen växte sig stark under några år vid Statsvetenskapliga institutionen i Lund, men att den kompetensen nu försvinner i takt med att doktoranderna disputerar och inte ges möjlighet att stanna.

ULRIKA OREDSSON

LUM INSIDORNA

Bologna igång...
sid 2

Rationell sparplan för KC
sid 3

LU-forskning hjälper Nikobarerna
sid 11

Lunds riktlinjer för Bologna är klara

När högskoleproppen kommer om en dryg månad rätas förhoppningsvis många frågetecken kring Bolognaprocessen ut. Men redan idag tycker man sig inom LU veta tillräckligt för att kunna påbörja en del förändringsarbete. Därför har rektor beslutat om ett antal riktlinjer för hur arbetet med Bolognaprocessen ska drivas vidare.

– Vi måste påbörja utvecklingsarbetet redan nu eftersom vi behöver all tid vi någonsin kan få, säger vicerektor **Eva Åkesson,** som ansvarar för att bolognafrågorna vid Lunds universitet.

För snart ett år sedan presenterade Utbildningsdepartementet utredningen ”Bolognaprocessen i svensk belysning”. Eva Åkesson med flera inom universitetet som arbetar med Bolognafrågorna, har gått högskolepropositionen i förväg och gjort sina egna bedömningar av vad de tror att regeringen ska föreslå. Exempelvis tror de inte att ECTS sjugradiga betygskala och en förkortad forskarutbildning kommer att genomföras. Däremot förutsätter de att det blir en nivåindelning av all högre utbildning, det vill säga att alla kurser vid universiteten delas in i grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Dessutom tror de att en ny mastersexamen kommer att införas, men än så länge är det oklart om denna ska bli ett eller två år lång.

Riktlinjer

Med dessa antaganden i ryggen fastställde rektor i början av april ett antal riktlinjer för hur arbetet med Bologna ska gå vidare. Bland annat måste nivåindelningen av grundutbildningen ske på ett sätt så att fil kand-examen fortsätter att vara ett bra utbildningsalternativ både för den som vill söka sig direkt ut på arbetsmarknaden och för den som vill fortsätta studier på avancerad nivå.

Beträffande masterutbildningen är universitetets huvudlinje att den ska vara två-årig och att den ska utformas så att både den nationella och internationella rekryteringen ökar.

Utbildningsprogram som leder till en yrkesexamen behöver inte nödvändigtvis etappindelas, utan rekommenderas att följa den nationella och internationella utvecklingen, slår rektor fast. Etappindelas ska däremot de programutbildningar som leder till generell examen.

Fristående kurser ska även i fortsättningen utgöra en viktig del av universitetets utbildningsutbud. Därför blir det en viktig uppgift inom Bolognaprocessen att utforma ett system av kurser på såväl grundnivå som avancerad nivå.

Inga nya grupper

Rektor slår också fast att det inte behöver bildas några nya grupper inom universitetet som ska arbeta med Bolognafrågorna. Istället ska arbetet göras inom befintliga grupper såsom dekanrådet, universitetets ledningsgrupp, och excellensprojektets styrgrupp för framgångsrika utbildningsmiljöer.

Kvalitetsrådet ska exempelvis se över hur kvalitetsgranskningen av program och kurser vid Lunds universitet ska organiseras så att de stämmer överens med de europeiska riktlinjerna.

Universitetets studerandeenhet, utvärderingsenhet, planeringsenhet och internationella sekretariat får också i uppdrag att ta fram underlag och bereda frågor. Bland annat ska Planeringsenheten se över vilka konsekvenserna blir om alltfler studenter väljer att fortsätta på avancerad nivå.

Eva Åkesson är Bologna-ansvarig vid LU.

– Om studenterna stannar längre inom systemet skulle det antagligen innebära att vi måste minska antalet nybörjare, säger **Malou Engberg de Carvalho** vid Planeringsenheten.

Andra viktiga frågor som behöver utredas är om det ska finnas platsgaranti mellan de olika nivåerna. Ska den som påbörjar sina studier i Lund riskera att bli av med sin utbildningsplats i övergången mellan grund- och avancerad nivå om det dyker upp en bättre meriterad student från något annat universitet?

Snart ska en ny hemsida för universitetets Bolognaarbete sjösättas. Den ska bland annat innehålla en övergripande tids- och handlingsplan.

– Planen kommer att vara ett levande arbetsdokument, säger Eva Åkesson. Man måste ha ett dynamiskt förhållningssätt till Bolognaprocessen eftersom det hela tiden dyker upp nya frågor och behov som man måste ta ställning till.

Eva Åkesson hoppas att rektors riktlinjer, den nya hemsidan och övriga strukturer runt Bolognaarbetet ska vara till hjälp för personer ute i verksamheten.

– Men till syvende och sist bedrivs förändringsarbetet av folket på golvet. Vad vi kan göra är att stötta och hjälpa varandra över ämnesgränserna, säger Eva Åkesson.

ULRIKA OREDSSON

FAKTA – Bolognaprocessen

- Bolognaprocessen är ett internationellt samarbetsprojekt inom grundutbildning och forskarutbildning i Europa.
- De övergripande målen i Bolognaprocessen handlar om ökad rörlighet, ökad anställningsbarhet och tydligare och jämförbara examina som ska främja Europas attraktionskraft som utbildningskontinent.
- Bolognaprocessen startade 1999 och beräknas vara avslutad år 2010.
- Sammanlagt deltar 40 europeiska länder inom och utom EU i processen.
- De olika ländernas utbildningsministrar träffas vartannat år för ett uppföljningsmöte.
- Det senaste mötet ägde rum i Berlin år 2003 och nästa möte äger rum i maj 2005 i norska Bergen.
- Den högre utbildningen i Sverige står genom Bolognaprocessen inför en omfattande reformering.
- En högskoleproposition förväntas komma i maj 2005.

Läs mer om processen på Bergenmötets hemsidor: www.bologna-bergen2005.no

Femårig sparplan gör kemisterna skuldfria

Kemiska institutionen genomför nu en rad åtgärder för att komma tillrätta med sitt ekonomiska underskott. Det handlar inte bara om personalförändringar utan också om en ny avdelningsstruktur som lägger grunden till framtida forskningsinriktningar. Redan under innevarande år räknar man med att uppnå nollresultat. Till detta kommer en femårsplan för att betala av skulderna; dessa ska vara eliminerade år 2010.

Kemiska institutionen är en gemensam institution för Naturvetenskapliga fakulteten och LTH. För närvarande har den en skuld på 52 miljoner, varav den största delen ligger på den naturvetenskapliga sidan.

– 52 miljoner låter kanske mycket men då ska man ha klart för sig att Kemiska institutionen är stor och har en årsomsättning på 400 miljoner kronor. Vi är fulla av tillförsikt att den här sparplanen ska fungera tillfredsställande under förutsättning att vi inte drabbas av oförutsedda utgifter, säger institutionens prefekt **Eva Hansson.**

Tjänstledigt och delpension

Den del av av institutionen som hör till Naturvetenskapliga fakulteten gick 2004 med ett underskott på åtta miljoner och LTH-delen med elva miljoner kronor. Det har emellertid visat sig att personalkostnaderna för år 2005 blir 13 miljoner kronor mindre än under 2004. Det är delvis en följd av besparingsåtgärder som redan trätt i kraft, bl. a. därför att antagningen av doktorander minskade till hälften 2004. Långsiktigt vill man minska antalet aktiva doktorander med 10 procent. För innevarande år berörs drygt 25 personer av personalförändringar. Av professorerna avgår en med ålderspension, fyra får delpension, två tar tjänsledigt och två har erhållit annan anställning. Av universitetslektorerna sägs två upp, två ålderspensioneras och en har erhållit annan anställning. Av TA-personalen berörs minst tio av förändringarna; vissa delpensioneras, andra pensioneras och andra har slutat.

Totalt kommer en lokalyta på 6000 kvadratmeter att sägas upp inom Kemicentrum. En del av den inbesparingen kommer Kemiska institutionen tillgodo. Dessutom kommer man tack vare nyrenoverade lokaler nästa år att bättre kunna samordna grundutbildningen mellan tekniker och naturvetare, något som både kommer att spara lärarresurser och lokaler.

Också avdelningsstrukturen förändras. Sedan den förste april är avdelningarna för oorganisk kemi, organisk kemi och bioorganisk kemi sammanslagna till en ny avdelning för organisk kemi. Oorganiska kemister som studerar metallers roll i biologiska system går till biokemi, medan de som studerar metallers roll i organisk kemi går till den nya avdelningen.

Nu slås också två avdelningar ihop till en: Teknisk analytisk och Analytisk kem blir Analytisk kemi. Som LUM tidigare berättat har forskargruppen inom artificiell fotosyntes – ledd av professor **Stenbjörn Styring** – flyttat till Uppsala. Detta ger utrymme för för en viss nysatsning inom biokemiområdet där flera sammanslagningar av avdelningar planeras.

En annan förändring är att man avvecklar en satsning på bioinformatik. Utveckling och forskning inom detta område bedrivs inom andra delar av fakulteten.

GÖRAN FRANKEL

Trots det stora sparbetinget är Eva Hansson optimistisk. – Vi är fulla av tillförsikt för att den här planen ska fungera tillfredsställande, säger hon .

Juridikstudenter mest stressade

Juridikstudenterna vid LU känner sig betydligt mer stressade än studenterna vid de konstnärliga högskolorna, trots att båda grupperna har höga studiekrav. Sannolikt hjälper ett starkt stöd från lärarna till att hålla de konstnärliga studenternas stressnivåer nere.

Det visar en undersökning om studiemiljöer vid LU som gjorts av *Margareta Nilsson Lindström* på Utvärderingsenheten.

Drygt 2000 studenter har deltagit i undersökningen. Den har bl.a. satt studenternas upplevda stress i relation till vilka studiekrav som ställs, vilken kontroll studenterna har över sin studiesituation och vilket stöd de har från lärare och andra.

Sammantaget upplever var tredje student sin situation som mycket stressande. Juridikstudenterna ligger på stresstoppen, hetsade av höga krav från arbetsmarknaden samtidigt som de upplever ett svagt stöd. Vid andra delar av universitetet mildras stressen av ett starkt stöd, ofta från kursare. Detta gäller t.ex. naturvetarna, kvinnliga teologistudenter och de flesta manliga teknologer.

Ekonomistudenterna upplever, liksom juristerna, ett svagare stöd från både lärare och kursare.

Att två tredjedelar av studenterna ändå inte tycker att de är speciellt stressade beror enligt utredaren förmodligen på att studiekraven uppfattas som rimliga och att stödet kursare emellan är starkt. Flertalet studenter ger också det bemötande de får i utbildningen ett gott betyg. Det bästa bemötandet får studenterna inom naturvetenskapliga och konstnärliga utbildnin gar .

Hela ”Studiemiljöer vid Lunds universitet – en undersökning ur ett psykosocialt perspektiv” hittas på www.evaluat.lu.se

PETRA FRANCKE

Fortsatt kamp för skallarna

Nu går professor *Elisabeth Iregren* vidare till universitetsstyrelsen med en begäran om pengar till en oberoende utredning om hur man vetenskapligt och etiskt ska förhålla sig till den anatomiska samling som Lunds universitet förvaltar. Samtidigt söker hon anslag från olika håll till en tjänst med uppgift att dokumentera och värdera samlingen som består av 1400 skallar, 20 skelett och en kollektion av gipsavgjutningar.

Det var 1995 när Anatomiska institutionen stängdes som Lunds universitets historiska museum fick ta över både samlingen och delar av anatomens arkiv. Samlingen finns nu i Historiska muséets magasin i utkanten av Lund. Historiska museet hörde år 1995 samman med Arkeologiska institutionen som är den enda institution vid LU där osteologer verkar. Elisabeth Iregren är professor i osteologi (läran om skelettets ben)och ganska ensam i sitt ämne.

– Vi har aldrig hunnit med att ta hand om samlingen, säger hon.

Redan 2003 sökte hon dock pengar till en doktorandtjänst i osteologi för att dokumentera samlingen.Den gången sökte hon pengar tillsammans med professorn i idé och lärdomshistoria, **Gunnar Broberg** – men fick avslag.

När judiska församlingen i Malmö i vintras krävde kraniet efter Levin Dombrowsky (som nu ska begravas den 2 maj), aktualiserades samlingen på nytt. Den brist på policy som Elisabeth Iregren anser föreligga om hur man ska hantera den typen av frågor resulterade enligt henne i en stor förvirring.

Efter det bad Elisabeth Iregren universitetsledningen att avsätta pengar till den utredning hon nu ber universitetsstyrelsen om.

– Universitetsledningen sa nämligen nej, säger hon.

Bakom den den nya skrivelsen till universitetsstyrelsen står förutom Elisabeth Iregren även Historiska museets nya chef **Per Karsten** och Kulturens biträdande chef **Björn Magnusson Staaf.**

När det gäller ansökningen till den aktuella forskartjänsten samverkar representanter för ämnena praktisk filosofi och idé och lärdomshistoria. Medel för tjänsten, som denna gång avser en disputerad lektor, söker de hos bl.a. Forum för levande historia, Rektorsämbetet och Medicinska fakulteten.

Elisabeth Iregren visar en skalle ur samlingen. – Men tyvärr saknas det handlingar om den, säger hon. FOTO: MARIA LINDH

– Medicinska fakulteten har visat sig försiktigt positiva, säger hon.

Varför är det så viktigt med samlingen?

– Samlingarna debatteras ibland häftigt. Vi menar att dessa är en del av Lunds universitet och dess vetenskapers historia. De speglar såväl vår tidsanda som ansvariga företrädare. Vi bör lära oss att handskas med detta ”mörka kulturarv” som fördomar, rasism och den sedan senare rasbiologiska forskningen är exempel på, säger Elisabeth Iregren.

Björn Magnusson Staaf menar att den prisbelönta utställningen på Kulturen ”Underbara fasansfulla människa” häromåret visar på intresset och behovet av ett sådant forskningsmaterial.

Elisabeth Iregren tycker också att man i de fall då kranier återbördas, även bör kunna lämna med en dokumentation av det man lämnar tillbaka.

– Det ska ju ha varit någon mening med att kvarlevan har varit vid en forskningsinstitution, säger hon.

Sedan tycker hon och hennes kollegor att det är på tiden att även Sverige och Lund sällar sig till övriga nordiska länders nivå när det gäller såväl policy som omhändertagande av anatomiska samlingar.

– Vi ligger långt efter, säger Elisabeth Iregren.

Inget som hindrar

Enligt universitetsledningen finns det inget som hindrar att Historiska muséet m.fl. dokumenterar samlingen bättre, om man anser att det behövs. Ledningen hänvisar till det uppdrag som nu en rad myndigheter, bl.a. Lunds universitet, fått från Kultur- och utbildningsdepartementet. Det går ut på att man ska inventera sina föremålssamlingar i syfte att finna eventuella mänskliga kvarlevor från världens ursprungsbefolkningar. Inom LU har Historiska museet, Institutionen för arkeologi och antikens kultur samt Medicinska fakulteten uppmanats besvara remissen senast den 15 september. Därefter menar universitetsledningen att det blir lättare att ta ställning till samlingen.

Akademisekreterare **Hans Modig,** som även varit föreståndare för Historiska museet, säger också att det har utvecklats en internationell praxis i hur man hanterar utlämnande av mänskliga kvarlevor. Universitetsledningen la dessutom ner ett omsorgsfullt arbete på beslutet om överlämnandet av kvarlevorna från Levin Dombrowsky.

– Vi gjorde en ingående prövning av hur utlämnandefrågor ska hanteras, säger Hans Modig och hänvisar till den praxis man använde sig av:

”För att ett överlämnande av kranium eller andra skelettdelar av en namngiven person ska ske ska det vara styrkt att motivet för att omhänderta kvarlevorna är välgrundat, att mottagarens legitimitet är klarlagd och att det ska vara styrkt att mottagaren omhändertar kvarlevorna på ett värdigt sätt.”

– Vi delar alltså inte uppfattningen att det finns en brist på policy.

MARIA LINDH

Servicegruppen på IKDC består av från vänster Kristel Öhman, Maria Ingloff, Ylva Löfgren och Kicki Alsén. FOTO: ULRIKA OREDSSON

Roligt servicejobb på Designcentrum

– Alla lokalvårdare borde få arbeta som vi gör, säger Maria Ingloff som ingår i servicegruppen på Ingvar Kamprads Designcentrum.

Förutom lokalvården, tar servicegruppen även hand om reception, vaktmästeri och posthantering. Trivseln har ökat och sjukfrånvaron är näst intill obefintlig. Dessutom är lösningen billigare för designcentret.

Servicegruppen består av Kicki Alsén, Maria Ingloff, Ylva Löfgren och Kristel Öhman. Alla utom Kicki Alsén har innan designcentret stod klart, arbetat inom universitetets reguljära lokalvård. De kan inte nog lovorda det arbetssätt de har idag.

– Man får ta ett ansvar för helheten, säger Kristel Öhman som kallar sig själv för hustomte.

Servicegruppen håller i kontakterna med Akademiska Hus, sköter larmberedskapen, fixar struliga skrivare, kopiatorer och den tekniska utrustningen i salarna. När det kommer besök är det servicegruppen som ordnar catering.

– Vi gör allt utom att undervisa och betala räkningar, sammanfattar Maria Ingloff. Alla i huset, även studenterna, känner oss och vet att vi kan fixa mycket. Vi får en massa positiv feedback som sporrar oss att ta oss an det mesta.

Servicegruppen är överens om att det är variationen på uppgifterna som gör arbetet så trivsamt. Ena veckan sköter två av dem lokalvården medan de andra två ägnar sig åt receptionen, vaktmästeriet och posten. De roterar inom arbetslaget så att alla ska arbeta tillsammans med alla.

Fikar tillsammans

Till skillnad från många andra ställen inom universitetet är servicepersonalen som en del av den ordinarie institutionspersonalen. De fikar tillsammans och deltar i alla institutionens gemensamhetsaktiviteter.

Servicegruppen leder sitt eget arbete, men om de stöter på problem vänder de sig till husprefekten.

– Första året hjälpte hon oss att organisera arbetet, men nu när vi har hittat formerna är vi självgående, säger Ylva Löfgren och berättar att det i början fanns en massa nya saker som de behövde lära sig. Bland annat undervisades de i hur man sköter den tekniska utrustningen i lärosalarna, de gick på kurs i grundläggande datakunskap och de fick damma av engelskan för att kunna ta emot utländska gäster.

När Ingvar Kamprads Designcentrum blev klart år 2001 insåg husprefekten **Ann-Christl Sjöstedt-Svensson** och prefekten **Gerd Johansson** att de hade en unik chans att börja från scratch när det gällde servicen i huset. Ann-Christl Svensson-Sjöstedt hade erfarenheter från Kemicentrum där man med framgång använt sig av servicegrupper istället för ordinarie lokalvård som ett sätt att få ner ohälsotalen bland lokalvårdarna. Dessutom ville de att huset skulle ha en mer flexibel servicepersonal som kunde rycka in när det behövdes.

– I stället för att behöva betala extra för allting som inte ingår i Serviceenhetens basutbud så köper vi in ett visst antal timmar som vi själva förfogar över. Utan att betala mer så får vi en mycket bättre service, säger Ann Christl Sjöstedt-Svensson och berättar att alla på Ingvar Kamprads Designcentrum är jättenöjda med upplägget.

Personalen i servicegruppen är som sagt mycket nöjda med sitt nuvarande arbete om man bortser från just betalningen. Än så länge har deras utvidgade ansvar nämligen inte visat sig i lönekuvertet.

ULRIKA OREDSSON

LUMES förlängs

Det internationella utbildningsprogrammet i miljövetenskap, LUMES, kommer att förlängas från 60 poäng till 80 poäng. Detta som en anpassning till internationell standard och Bolognaprocessen. Det utökade programmets finansiering klaras genom en neddragning av antalet nybörjarplatser från 40 till 30.

Öppet seminarium om LUs kommunikationsplattform

Förslaget till LUs kommunikationsplattform (som ingår i excellenseprojektet) presenteras för anställda och studenter onsdagen den 11 maj kl 10-12 i Spoletorps hörsal, Spolegatan . Medverkar gör **Eva Johannesson** informationschef och **Staffan Solding,** expert på kommunikations- och varumärkesfrågor.

Lunds universitets uppdragsutbildning

Riktlinjerna följs inte

Riktlinjerna för Lunds universitets uppdragsutbildning följs inte, enligt en granskning av internrevisorerna. Universitetets uppdragsutbildning har inte ökat, tvärtom.

Det nya utbildningsbolag som skulle överta verksamheten har heller inte vunnit institutionernas förtroende. Dessa vill själva sköta kundkontakten och samarbetar bara när bolaget förser dem med nya uppdrag, enligt rapporten.

Uppdragsutbildning är beställd, ibland skräddarsydd utbildning, för betalande kunder t.ex. företag och offentliga arbetsgivare. Syftet är dubbelt – att universitetet ska bidra till det livslånga lärandet och samtidigt dra in medel till t.ex. pedagogisk utveckling.

Universitetsstyrelsen har antagit en policy för att få enhetligare hantering och större volym på uppdragsutbildningen. I rapporten granskar internrevisionen hur policyn och regelverken efterlevs, hur uppdragsutbildningen utvecklats och föreslår även vissa åtgärder.

Den totala uppdragsutbildningen vid universitetet har alltså minskat i omfattning. Lägger man till det fristående utbildningsbolagets omsättning hamnar omfattningen av uppdragsutbildningen på oförändrad nivå. Utbildningsbolagets omsättning har nämligen stigit varje år.

– Men det tar tid att utveckla en sådan här verksamhet. Trots en bra ökningstakt har bolaget inte haft möjlighet att återföra resurser till universitetet, säger revisionschefen **Sara Novakov.**

Tvärtom har LU tillfört resurser till LUEAB, Lund University Education AB, genom att årligen betala för insatser för administration och marknadsföring.

Varför har då universitetets uppdragsutbildning minskat?

– För att svara på det behövs en grundligare analys, menar Sara Novakov.

Men ett problem är att institutionerna inte alltid kan erbjuda lärare och lokaler så snabbt och enkelt som efterfrågan kräver. Revisorerna har granskat fem institutioner närmare. De har svårt att anställa nya lärare till uppdragsutbildningen eftersom de ofta inte vet om uppdragsgivarna återkommer. Uppdragskurserna får skötas av fast anställda på övertid eller av externa timarvoderade lärare.

Klargöra roller

Generellt anser Internrevisionen att policyn för uppdragsutbildning behöver utvärderas, för att kunna öka samverkan mellan institutionerna och LUEAB.

– Man måste klargöra roller och ansvarsfördelning. Ska LUEAB enbart ha en samordnande och förmedlande roll eller bedriva uppdragsutbildning i egen regi?

Ibland arrangerar LUEAB uppdragsutbildning på egen hand. Bolaget betalar då arvode direkt till lärarna personligen eller till deras företag. Ett skäl är att dessa lärare redan har arbetat så mycket övertid som deras anställning tillåter (max 150 timmar per år) – utbildningen kan därför inte bedrivas inom tjänsten och i institutionens regi.

Sara Novakov är inte nöjd med uppdragsutbildningen. Den behöver utvärderas, tycker hon.

Prefekterna uppfattar extraknäcken hos LUEAB som en godkänd bisyssla; det anses inte konkurrera eftersom uppdraget rör Lunds universitet.

Internrevisionen är dock kritisk. Enligt Högskoleverket får universitetets tjänstebolag inte bedriva uppdragsutbildning i egen regi; den ska ges av universitetet i enlighet med förordningen om uppdragsutbildning.

– Lärarnas medverkan i uppdragsutbildning bör därför ingå i deras anställning vid universitetet. Vi tolkar det som att arbetstidsavtalet kringgås när lärarna avlönas direkt från LUEAB, men det finns olika uppfattningar om detta och frågan bör utredas, säger Sara Novakov.

Principerna för prissättningen varierar också. Institutionerna når inte alltid full kostnadstäckning. Revisorna föreslår ett centralt stöd i form av offert-, avtals- och kalkylmallar på nätet.

BRITTA COLLBERG

”Samarbetet med LUEAB fungerar mycket bra”

– Jag har enbart goda erfarenheter av LUEAB, säger **Per Wickenberg,** föreståndare för Arbetsmiljöhögskolan vid Lunds universitet, samt studierektor i rättssociologi.

– Bolaget var en aktiv part när det gällde att driva fram Arbetsmiljöhögskolan, och satsade pengar både för att vi skulle komma igång och senare i kursutveckling.

Arbetsmiljöhögskolan ger skräddarsydda kurser och inkomsterna tillfaller institutionerna. Arbetet har också gett positiva sidoeffekter – t.ex. nya kontakter som resulterat i olika projektstöd, säger Wickenberg.

– I rättssociologi har vi genom bolaget producerat internationella kurser för SIDA, t.ex. om barnens rätt. Vi har samarbetat med Pedagogiska institutionen och Malmö högskola. Det har också resulterat i givande spinoff-effekter. Det har varit lätt att samarbeta med LUEAB, tycker Per Wickenberg.

– Vi har en öppen dialog. Prissättningen på kurserna är alltid öppen. En fördel med att ha ett professionellt bolag som LUEAB inom universitetet är att man har full kontroll. Detta till skillnad från EFL som är en fristående stiftelse knuten till Ekonomihögskolan. Det är en modell jag inte tycker hör hemma inom universitetet.

– För institutioner som rättssociologi, som inte själv haft råd att bygga upp en uppdragsverksamhet, är det också jättebra att ha en proffspart som LUEAB för att komma igång.

Vi har koll

Även på Institutionen för psykologi är erfarenheterna goda.

– Vi har ett bra förhållande till LUEAB. För kurser som vänder sig till blandade grupper är bolaget utmärkt både vad det gäller kontakter och reklam. Men för kurser till psykologer ser vi

”Vi har investerat i nya verksamheter”

Internrevisionen ser LUEAB som skilt från universitetet. Det är inte rimligt, menar *Detlef Clöwe*, bolagets VD.

– Vi ägs av universitetet och har vårt uppdrag därifrån. Under åren har vi investerat i utveckling av nya verksamheter som t.ex. Arbetsmiljöhögskolan. Det gynnar universitetet, även om det inte syns i den formella vinsten.

Utan LUEAB hade nyförsäljningen av uppdragsutbildningen varit många miljoner lägre, eftersom bolaget tillfört nya uppdrag, fortsätter Clöwe. LUEAB har lyckats vända universitetets negativa utveckling inom uppdragsutbildningen.

– Vi har också tillfört ökad ”kundnytta”. Som professionell organisation kan vi knyta ihop kompetenser från olika delar av universitetet så att det svarar mot uppdragsgivarnas behov.

Allt mer uppdragsutbildning förmedlas numera genom offentliga upphandlingar och här har bolaget en annan kompetens än enskilda institutioner, hävdar Detlef Clöwe.

– Som bolag har vi också rätt att gå med vinst, medan institutionerna bara får ha full kostnadstäckning. Det innebär att vi kan begära marknadspris och se till att universitetet får ordentligt betalt.

Universitetets policy har som mål att utbildningsbolaget på sikt ska överta uppdragsverksamhet från institutionerna. Men det finns inget som tvingar institutionerna att överlåta hanteringen.

Istället är det bolagets sak att vinna institutionernas förtroende, genom att avlasta dem administration, hjälpa dem med marknadsföring, dra in nya uppdrag åt dem etc.

Ett skäl att Lunds universitet valt denna mjuka linje är dåliga erfarenheter från andra håll.

– På Karolinska institutet (KI) bestämdes att all uppdragsutbildning skulle gå genom ett universitetsgemensamt bolag. Det märkliga inträffade då att det helt plötsligt inte fanns någon kapacitet att leverera uppdragsutbildning. Och då vet vi ändå att extraknäck är vanligt bland läkare, berättar Clöwe.

– Jag förstår att man kan vara rädd på institutionerna för att man ska förlora på att överlåta hanteringen av uppdragsutbildningen till LUEAB. Det är vår sak att tillföra värden, så att man lugnas på den punkten.

FOTO: BJÖN NILSSON/HAGBLOM

Uppdragsutbildning skräddarsys för både företag och offentliga organisationer, som exempelvis skolor.

Undantagit EFL

Men lusten att efterleva universitetets policy är alltså inte överväldigande. Kanske dämpas den av att universitetsstyrelsen undantagit EFL – ekonomihögskolans fristående utbildningsstiftelse – från att följa policyn. Många universitetslärare i företagsekonomi extraknäcker för EFL, men ingen ekonomisk ersättning tillfaller universitetet.

Universitetsdirektör **Peter Honeth** anser att LUEAB har lyckats väl.

– I år räknar man med en omsättning på 30 miljoner, och hoppas kunna betala en viss utdelning till universitetet.

Tanken från början var att bolaget skulle överta uppdragsverksamhet från institutionerna. Att man istället jobbat med att få fram helt nya kunder ser Honeth som något värdefullt.

Han tolkar det inte som att universitetet subventionerat LUEAB de första åren:

– De pengar vi tillskjutit har bolaget fått för att marknadsföra universitetets uppdragsutbildning; det är en tjänst vi köpt av LUEAB.

Inte heller uppfattar han lärarnas ”extraknäck” för bolaget som konkurrerande bisyssla:

– Det är ju för att kunna genomföra verksamhet, som myndigheter kan ha svårt med, som vi har den här formen.

Internrevisorerna pekar dock på flera viktiga frågor som behöver utredas, bekräftar Honeth:

– Jag delar uppfattningen att policyn för uppdragsutbildningen behöver utvärderas; jag räknar med att det kommer att ske under hösten.

BRITTA COLLBERG

---

ingen anledning att gå via LUEAB – där har vi koll, säger **Lars Trygg,** biträdande prefekt och ansvarig för uppdragsutbildningen vid Institutionen för psykologi.

För några år sålde institutionen uppdragsutbildning för över fyra miljoner kronor. Förra året var intäkterna 2,5 miljoner kronor.

– Vi går inte ut så våldsamt aktivt för att sälja kurser – vi har helt enkelt inte möjlighet rent personalmässigt.

En del uppdrag har man fått via LUEAB. Och samarbetet fungerar alltså bra och kommer förmodligen att växa ytterligare, tror Lars Trygg.

– Vår kontaktperson på LUEAB är mycket lyhörd, och försöker inte driva något i absurdum.

Själv tycker han att uppdragsutbildningen är värdefull, inte minst för den kompetensutveckling och de kontakter det innebär för universitetets lärare.

– Studenterna är dock negativa. Men jag kan garantera att vi absolut inte låter uppdragsutbildningen gå ut över grundutbildningen, säger Lars Trygg.

BRITTA COLLBERG

Inför rektorsuppvaktningen den 1 maj skriver *Christian Resebo,* ordförande för Lunds universitets studentkårer, om den lundensiska högre utbildningen i omdanande. Ska Bolognaprocessen bli annat än kosmetika krävs omfattande insatser. Omställningen från ett elit- till ett massuniversitet kostar också krafter – och pengar. Vem ska betala, undrar han och kommer in på avgiftsbelagda studier.

● Gästkrönikan

Högre utbildning inför stora förändringar

SVERIGE OCH SVENSK högre utbildning står inför stora förändringar, och i samband med det också Lunds universitet. Lilla Sverige ska nu anpassa sitt utbildningsmaskineri till det vi tror att resten av Europa håller på att anpassa sig till. Detta innebär en rad olika övergripande förändringar av hur vi arbetar idag.

Ett helt nytt kvalitetssäkringssystem är på väg. Ett system som kommer att fördyra och försvåra främväxten av nya kurser, men förhoppningsvis göra de befintliga kurserna bättre. Till skillnad mot vad många tror så är detta den enskilt största förändringen som Bolognaprocessen på kort sikt kommer att medföra för Lunds universitet. Internationell rekrytering av studenter är en annan aspekt, och i samband med det både ett utökat och förbättrat kursutbud och även ett större socialt ansvar.

En ny examensordning ska implementeras och våra utbildningar ska justeras för detta ändamål. Om inte detta enbart ska vara kosmetika kräver det en omfattande omläggning av kurs- och utbildningsplaner. Den första planeringen av detta måste ske på universitetsnivå om inte mobilitetstanken ska gå förlorad.

EN ANNAN STOR FÖRÄNDRING är att LU nu måste ta steget fullt ut och anpassa sin verksamhet till den öppna högskolan. Expansionen av studieplatser har resulterat i att många examinatorer sänkt standarden. Vi måste acceptera att vi är ett massuniversitet och inte ett elituniversitet i betydelsen att enbart de främsta gymnasieeleverna får plats. Lärarstödet måste utvecklas, pedagogiken förbättras, rekryteringen bli mer genomtänkt och kraven måste öka. Alla utbildningar vid LU måste hålla måttet. Annars går målen om konkurrenskraftighet och internationell anställningsbarhet om intet.

Frågan är naturligtvis varifrån pengarna till allt detta ska tas. Jo, det har departementet redan tänkt på. Det ska studenterna betala, eller åtminstone de internationella studenter som inte kommer till Sverige via ett utbytesavtal. Dessa 2000 – 4000 studenter ska alltså bära hela kostnaden för omstruktureringen av svensk högre utbildning. Ni förstår naturligtvis att det inte är möjligt. Fördelat på 39 högskolor blir det enbart prispengar av detta.

ATT TA UT AVGIFTER för även inhemska studenter är det få som förespråkar. Dock pågår en sådan diskussion på olika håll. Studentrörelsen tar naturligtvis avstånd från sådana initiativ. Riskerna med att införa avgifter överhuvudtaget i högskolan redovisar Lunds Universitets Studentkårer (LUS) i en liten pamflett som delats ut till rektorsämbetet, universitetsstyrelsen och några andra. Därtill kan fogas att två tredjedelar av de internationella studenterna uppger att de inte skulle komma till Sverige om vi tog ut avgifter. Var lämnar det oss finansieringsmässigt och internationaliseringsmässigt?

Jo, det är LU som måste planera för kostnaden utifrån den befintliga tilldelningen. Detta innebär att LU måste klara av det som LU är dåligt på, nämligen att prioritera. Ledningskulturen vid LU andas lyhördhet och måttfullhet. Beslut ska fattas i konsensus. Man väljer, så att säga, ledare som inte stör för mycket. I kristider eller tider av stora förändringar håller inte detta.

Vid LU finns det tre fakulteter medsammanlagt nästan 15.000 studenter som knappt kan bedriva kvalitativ grundutbildning. Detta beror på två saker: låg basresurstilldelning och oförmåga att använda de små resurserna effektivt. Bland de andra fem fakulteterna har åtminstone tre kraftigt märkt av resursminskningen.Tack och lov verkar dessa hantera detta med lite mer handlingskraft än de första tre.

LUs AKADEMISKA ELIT står ändå inför en ljusnande framtid. Det är dekanval i höst. Högskoleproppen kommer i juni. Vi vet vilken resurstilldelning vi ska ha för tre år framåt. Vi har en ekonomi som måste komma i balans. Vi har en universitetsledningsgrupp som börjar bli tillräckligt in- och samkörda för att kunna agera kraftfullt. En hel del svåra beslut är redan fattade. Kort sagt är vi i en gyllene period för det nödvändiga förändringsarbetet.

DEN FÖRSTA FÖRÄNDRINGEN ska bli att införa ett centralisera kvalitetssäkringssystem. Den andra förändringen att reformera den centrala administrationen. Ett kraftfullt akademiskt ledarskap med studentinflytande måste föras in. Administrationen ska serva forskare och studenter vid Lunds universitet, inte Utbildningsdepartementet.

Den tredje förändringen ska bli att förändra attityden vid LU. Vi måste bli kaxigare, mer utåtriktade, få bättre slagkraftighet internt och externt. En kommunikationsplattform är en bra start. Men hela kulturen med att även det mediokra accepteras, förutsatt att det sker i det tysta, måste försvinna.

Vi ska sporra och hjälpa varandra att nå det vi alla älskar att hata: excellense.

CHRISTIAN RESEBO
ORDFÖRANDE
LUNDS UNIVERSITETS STUDENTKÅRER

En vägledning för lösning av etiska konflikter vid LU

En forskargrupp behöver blod för sina försök. Är det etiskt att be doktoranderna lämna blod och avkräva dem ett omedelbart ja eller nej?

Ett företag vill hindra att resultatet av ny uppdragsforskning publiceras. Är det rätt av forskarna att gå med på det?

Det här är exempel på etiska konflikter som kan dyka upp vid universitetet. Framöver ska en etisk vägledning finnas på Lunds universitets hemsida. Den ska visa dels hur man tar itu med frågor som dyker upp, dels vilka värderingar och lagar som finns.

Förra rektorn **Boel Flodgren** gav för flera år sedan professor **Carl-Gustaf Andrén** i uppdrag att leda en universitetsgemensam grupp för att ta fram etiska riktlinjer för universitetet.

Gruppens arbete utmynnade i ett förslag till metod för hur man kan öka den etiska medvetenheten och reflektionen. Detta sker bäst genom samtal om de etiska frågorna på institutioner, enheter, forskarlag etc, menade gruppen.

Förslaget har byggts på med ytterligare ett par avsnitt, författade av rektor **Göran Bexell** och prorektor **Ann Numhauser Henning.** Sammantaget utgör dokumentet nu en vägledning i etikfrågor – med både en beskrivande mer teoretisk del, en mer handfast praktisk handledning och också en bildande etisk historik. Det har tidigare presenterats för dekanrådet och antogs i april av universitetsstyrelsen.

– Vägledningen i sin helhet ska så småningom läggas ut på nätet, berättar Göran Bexell.

Dokumentet sammanfattar den värdegrund allt arbete vid universitetet vilar på.

Lunds universitet verkar i ett sammanhang och verksamheten styrs av allt från FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna, de europeiska universitetens rättighetsförklaring till värden som anges i EUs konstitution för Europa. Universitetet är också en myndighet och ska följa de etiska riktlinjer som finns i grundlagen och högskolelagen. Dessutom har universitetet interna riktlinjer formulerade i den strategiska planen.

– Samtliga sammanfaller det i några grundläggande värderingar och normer: främst skyddet av mänsklig värdighet, människors lika värde och mänskliga rättigheter. Här finns också den akademiska friheten och värnandet av den akademiska integriteten, säger Göran Bexell.

En del av vägledningen handlar om forskaretik och forskningsetik. Den berör till exempel forskning om människor och forskares kommersiella bindningar. Här anknyter man till Vetenskapsrådets webbsida CODEX (www.codex.vr.se) som innefattar alla lagtexter som har relevans för forskning, liksom olika direktiv och internationella konventioner.

Etiska samtal

Ett tredje avsnitt beskriver den metod för etiskt arbete i praktiken som Carl-Gustaf Andréns grupp presenterade. Det är en handledning i hur man för etiska samtal och ökar medvetenheten.

– Här finns också konkreta exempel på etiska konflikter och hur man löst dem. Tanken är att institutioner, forskare m.fl. efterhand ska kunna bygga på med egna exempel, berättar Göran Bexell.

Det finns alltid en risk att sådana här dokument blir hyllvärmare. Göran Bexell hoppas att det inte ska bli så, genom att det blir lättillgängligt på nätet.

Men hur stimulerar man den etiska diskussionen och reflexionen?

– Jag tror inte på att nu anordna stora gemensamma etikseminarier – våra anställda har för mycket att göra. Däremot ska de som ställs inför svåra etiska frågor veta att detta material finns, säger Göran Bexell. Om det dyker upp önskemål om universitetsgemensamma etikseminarier medverkar vi gärna till att ordna dem. Jag hoppas att man på institutioner och i forskar- och lärargrupper läser och samtalar om dokumentet. Ett viktigt mål är att det ska finnas en etisk medvetenhet och beredskap.

BRITTA COLLBERG

Ingvar Carlsson och Anita Kratz som var moderator vid en av debatterna.

Ingvar Carlsson trivdes bäst i Lund

– Mina två allra bästa år hade jag vid Lunds universitet, sa förre statsministern *Ingvar Carlsson* när Lunds fakultetsambassadörer bjöd på debatt och underhållning i AF-Borgen.

Stora Salen i AF-borgen var näst intill full av gymnasieelever som lyssnade till en väl avvägd blandning av förre statsministern och stå-upp-komikern **Özz N`jen.**

Fakultetsambassadörerna är en ideell studentförening som arbetar för att inspirera och motivera ungdomar från studieovana miljöer att läsa vidare. Förra året belönades de av Anna Lindhs minnesfond för sitt arbete. Den här gången hade evenemanget rubriken ”När blir man svensk – integration eller assimilation?”

Ingvar Carlsson, som är ordförande i Anna Lindhs minnesfond, berättade om sin uppväxt i arbetarmiljö i Borås och om vilket lyft det var för honom att få studera vidare.

En i tjej i publiken, som mest bestod av elever från invandrartäta skolor i Landskrona och Malmö, ifrågasatte Ingvar Carlssons tilltro till högre studier:

– Vad ska jag ha en utbildning till när jag ändå inte får jobb? Jag kommer från Indonesien och har läst vid Lunds universitet. Nu har jag ett halvtidsarbete på en kinarestaurang!

Ingvar Carlsson svarade med att det är svårt för alla akademiker just nu.

– Men särskilt svårt för dem med invandrarbakgrund. Det är oacceptabelt och diskriminering måste bekämpas genom lagstiftning, sa han.

Bland de många debattdeltagarna fanns riksdagsmannen **Gustav Fridolin,** fritidsledaren **Dallas**, journalisten och debattören **Dilsa Demirbag-Steen**, journalisten **Anita Kratz,** fakultetsambassadörernas grundare **Sandra Moradi** och vicerektor **Eva Åkesson.**

ULRIKA OREDSSON

Sanna Nilsson från Naturvetareförbundet.

Karriären god för flexibel naturvetare

Karriärdag för doktorander – behövs det? Ja, det tycker Naturvetareförbundet och Naturvetenskapliga Doktorandrådet som nyligen arrangerade en halvdag på detta tema.

– Bakgrunden är inte att det inte skulle finnas jobb för den som går ut som färdig doktor. Snarare är det så att doktoranderna är så engagerade i det de gör att de inte har tid att tänka på yrkeskarriären och det saknas ett öppet forum för att diskutera sådana frågor, säger **Sanna Johansson**, doktorandombudsman på Naturvetareförbundet.

Lund var först ut i den här satsningen som är tänkt att äga rum på fler universitetsorter. Cirka 140 doktorander hade anmält sig och även om folk kom och gick var Sal A på Kemicentrum välfylld. Doktoranderna fick tips och smakprov på olika former av akademiska karriärer av LU:s egna forskare och lärare. De fick också möta dem som tagit steget ut i industrin – exempelvis **Stefan Ulvenlund**, fysikalisk kemist som arbetar med produktutveckling på Astra Zeneca men med en 20-procentig tjänst på KC. Ulvenlund betonade hur viktigt det var för den nye doktorn att vara flexibel.

– Det finns en tendens hos många som blivit expert på ett visst område att vilja fortsätta med att vara det, sa han. Det är bättre att våga gå utanför sitt expertområde.

Han menade också att även om tänkandet i företagsvärlden är krasst ekonomiskt så finns det fortfarande svängrum för den som mest av allt vill ägna sig åt vetenskaplig forskning.

– Det antas finnas en massa utvecklingsarbete och lite forskning i företagen. Men i R&D, Research and Development, finns det mer ”R” i ”D” än vad folk tror, försäkrade Ulvenlund.

GÖRAN FRANKEL

Om ornamentik och järnbruk...

Från Bergkvara till Påskön, från resandebosättningar till järnbruk, och från egyptiska mumier till begravda lundabor från medeltiden. Det var bredden vid en stor arkeologisk konferens i Lund nyligen. Nära 300 arkeologer från hela Norden lyssnade på forskningsföredrag och diskuterade ämnets roll i samhället.

Exempel på ornament med gripande händer.

Maria Domeij från Avdelningen för historisk arkeologi i Lund, var en av talarna. Hon berättade om sin doktorandforskning kring djurornamentik. Djur som slingrar sig om varandra, ormar som biter sig i svansen och vargar med öppna gap var vanliga på både smycken, vapen och andra föremål i Nordeuropa fram till 1200-talet.

Arkeologerna har tidigare mest tittat på olika stilar inom ornamentiken. Men på senare år har man också börjat undersöka dess innebörd.

– Har det någon betydelse hur djuren hanteras – att de dras ut så att de flätas, knyts eller binds samman? Eller att djuren ibland griper tag om varandra? frågar sig Maria Domeij till exempel.

Hon är benägen att svara ja på båda frågorna. Hennes läsning av texter som Beowulf, Egil Skallagrimssons saga och den poetiska Eddan visar att begrepp knutna till bindande, vävande, händer och naglar ofta associerats till strid och död.

Docent **Eva Svensson** från samma avdelning har gjort utgrävningar vid ett gammalt torp i Värmland. Torpets ägare hade i slutet av 1800-talet arbetat vid ett av de många järnbruk som las ner vid den tiden. Men trots att många förlorade sina jobb vid bruksorterna, så visar ekonomisk-historiska studier att detta inte ledde till vare sig utflyttning eller ökad fattigdom i Värmland. Eva Svensson har en möjlig förklaring:

– Vi fann rester av både hagelpatroner och skomakeriarbete i torpet. Det tyder på att ägaren höll på med både skotillverkning och tjuvskytte. Det senare kunde löna sig bra – en hare motsvarade två veckolöner! säger hon.

– Det patriarkala brukssamhället tycks alltså inte ha utrotat det mångsysseleri som folk varit vana vid före brukens tid. Idag förvandlas bruksorter där industrin läggs ner oftast till döende samhällen. Vi har blivit vana vid att försörja oss på en enda fast anställning och tappar lätt fotfästet om den försvinner, men förr hade man många sysslor samtidigt.

INGELA BJÖRCK

Afrikaseminarium till Lennart Nilssons ära

Medan globaliseringen sprider välfärd på många håll runt jordklotet så verkar Afrika söder om Sahara ohjälpligt halka efter. Den 9 maj behandlas frågan under ett heldagsseminarium vid Lunds universitet.

En rad namnkunniga afrikaexperter kommer att delta i seminariet som hålls på initiativ av rektor Göran Bexell till förre styrelseordföranden Lennart Nilssons ära.

Bland annat jämför författaren och journalisten **Lasse Berg** globaliseringens effekter i Asien och i Afrika. Afrikas problem och möjligheter behandlas av **Henning Melber**, forskningschef för Afrikainstitutet i Uppsala och dr **Cyril Obi,** gästforskare vid Nordafrika institutet.

Många lundaforskare medverkar och det är professor **Göte Hansson**, Nationalekonomiska instituitonen som är ansvarig arrangör.

Seminariet hålls på Palaestra mellan 9.15 till 16.30.

Fel hjälp kom till Nikobarerna

En tredjedel av Nikobarernas befolkning på 40.000 invånare sköljdes bort av Tsunamivågen. *Simron Jit Singh* som disputerat vid Lunds universitet spelar en avgörande roll i återuppbyggnadsarbetet.

– För några år sedan undrade många vad det var för en obskyr forskning som jag höll på med. Idag har min avhandling blivit något av en handbok för biståndsarbetare på Nikobarerna, säger Simron Jit Singh.

LUM berättade om avhandlingen i samband med att den nikobaresiska prinsen **Rasheed Yusuf** besökte den humanekologiska institutionen i Lund. Nikobarerna har varit isolerade från omvärlden sedan 1956 då den indiska regeringen införde en lag om besöksförbud för att sätta stopp för en lång historia av ojämlika förbindelser med omvärlden. I sin avhandling undersökte Simron Jit Singh följderna av influenserna utifrån för öborna, och han har länge verkat för en ökad kunskap hos ledarna på Nikobarerna för att försöka komma runt utvecklingens avigsidor.

Ett telefonsamtal

Strax efter tsunamikatastrofen fick Simron Jit Singh ett telefonsamtal från prins Rasheed Yusuf som behövde hjälp med att påkalla omvärldens uppmärksamhet.

– Det tog lång tid innan hjälp nådde fram, säger Simron Jit Singh. En vecka efter tsunamin, fanns fortfarande människor ute till havs som klamrade sig fast vid någon vrakbit.

Men när biståndsorganisationerna väl kommit på plats började ett nytt kaos.

Simron Jit Singh gjorde sig impopulär bland biståndsorganisationerna när han försökte sovra bland hjälpinsatserna.
FOTO: ULRIKA OREDSSON

Byn Trinket före och efter tsunamin. Nu bor byborna i ett provisoriskt flyktingläger.
FOTO: SIMRON JIT SINGH

– Biståndsorganisationerna började slåss om att etablera sig, säger Simron Jit Singh. Även stora och erkända biståndsorganisationer är med i huggsexan och erbjuder hjälp som ingen är betjänt av.

Folket på öarna behövde framför allt nya båtar, verktyg att bygga nya hus med och utsäde så att de kan börja odla marken igen. Två månader efter tsunamin hade fortfarande inga verktyg kommit. Istället samlades öborna i flyktingläger och deras hemöar belades besöksförbud eftersom de ansågs som obeboeliga.

– Den indiska regeringen började bygga heta plåtskjul till de hemlösa och några biståndsorganisationer smällde upp någon slags modulbostäder, säger Simron Jit Singh. På en ö som har konstant vattenbrist ville man bygga vattentoaletter. Öborna har anpassat sina liv till klara sig på lite sötvatten och nu plötsligt ville man att de skulle börja använda sig av flera liter varje gång de uträttade sina behov.

Simron Jit Singh skakar på huvudet när han berättar. Han reagerar mycket kraftigt mot formerna för biståndsarbetet.

– Man kan se det som att biståndsorganisationerna desperat försöker vinna andelar av det som kan uppfattas som deras marknad, säger han. De skapar osämja mellan olika byar och rubbar rådande maktförhållanden utan att ta hänsyn till konsekvenserna.

Hård kritik

Simron Jit Singh har goda kontakter med både folket och ledarna på Nikobarerna och hans åsikter väger tungt. Men han gjorde sig impopulär framförallt bland biståndsorganisationerna men även hos en del öbor när han försökte sovra bland hjälpinsatserna.

– Det var svårt att övertyga både nikobareserna och biståndsorganisationerna om vilka biståndsinsatser som är bra och vilka som är inte leder till en hållbar utveckling, säger Simron Jit Singh, och berättar att de hade många långa och tröttande diskussioner.

Ett tag bestämde han sig för att dra sig tillbaka. Han tyckte att det var svårt att få öborna att förstå vad det skulle innebära för dem om de öppnade armarna för hela den uppsjö av biståndsorganisationer som ville erbjuda dem sina tjänster. Men det lokala orådet, The Tribal Council, övertalade honom att stanna kvar som rådgivare.

Med Simrons Jit Singhs hjälp har orådet nu lyckats driva igenom att en plan ska upprättas för återuppbyggnadsarbetet. Både biståndsorganisationer och den indiska regeringen har förbundit sig att strikt följa planen.

ULRIKA OREDSSON

FOTNOT: Simron Jit Singh var en av huvudtalarna på ett seminarium om risker och lärande från tsunamin som hölls vid LU den 11 april

Translationella Forskningens dag:

Från knäont till HIV-vaccin

Knäont, ofruktsamhet, HIV-vaccin, ben, brosk, hjärnproteiner med mera – den Translationella Forskningens Dag i Malmö nyligen spände över ett vitt område. 5–600 åhörare vandrade runt mellan de fem olika byggnader där föreläsningarna gavs.

”Translationell” står för forskning som utgår från patienternas sjukdomar, genomförs i labbet och sedan återförs till vården i form av nya läkemedel eller behandlingar. Att Medicinska fakulteten vill puffa för detta beror bl.a. på att man vill göra fler medicinare intresserade av att forska.

För programmet stod professor **Göran Lundborg** från Universitetssjukhuset MAS. Det inleddes av nobelpristagaren **Arvid Carlsson**, mannen bakom dopaminbehandlingen av Parkinsons sjukdom, som berättade om sin forskning och sina samarbeten med industrin.

En av de många föredragshållarna som följde var **Anna Rignell-Hydbom** från Avd. för yrkes- och miljömedicin. Hon berättade om sina resor längs Västkusten och Östersjön med ”Spermobilen”, ett rullande labb för sperma- och blodprov. 2500 mil och 200 undersökta fiskare har ingått i hennes studier om hur organiska miljögifter påverkar den manliga fortplantningsförmågan. Det gör de, visade det sig: östersjöfiskarna, som ätit fet fisk med större halter av miljögifter, hade spermier med fler DNA-skador och sämre rörlighet än kollegorna på Västkusten som ätit fisk ur renare vatten.

Inom hjärnans område talade professor **Lars-Åke Fransson** om de samband som hans forskargrupp funnit mellan ett ämne kallat glypican och olika hjärnsjukdomar, bland annat Alzheimers. Vid en annan programpunkt kallad ”Expedition down under” behandlades vad som egentligen sker i hjärnan när en patient är under narkos.

Eva-Marie Fenyö och hennes grupp, som arbetar med HIV-vaccin, redogjorde för en sällsynt, mindre aggressiv variant av sjukdomen som kallas HIV-2 och är vanligast i Guinea-Bissau i Västafrika. Lundaforskarna har flera samarbetsprojekt med Guinea-Bissau och hoppas att studierna av HIV-2 ska ge ledtrådar till ett vaccin även mot HIV-1.

Eva-Marie Fenyö som arbetar med HIV-vaccin, redogjorde för den sällsynta HIV-2.

Knän, ben och brosk avhandlades vid två programpunkter på ortopediska kliniken. **Leif Dahlberg** m.fl. redogjorde för de metoder sompå ett tidigare stadium ska kunna identifiera knäartros.

Vad gäller knäartros, så är knäskador, dålig benstyrka och övervikt riskfaktorer. Att vara överviktig är däremot faktiskt bra i ett annat sammanhang: när det gäller benskörhet. Överviktiga äldre kvinnor löper mycket mindre risk för benskörhet än magrare jämnåriga. Kvinnor med typ 2-diabetes har dessutom bättre bentäthet än icke-diabetiska kvinnor även vid lika vikt, berättade **Paul Gerdhem**. Det tyder på att diabetes i sig av okända skäl har en positiv effekt på bentätheten.

INGELA BJÖRCK

Fler egna val på nya läkarutbildningen

Från och med hösten ska läkarutbildningens senare del göras om. Kärnan, det så kallade core curriculum, ska definieras bättre och det ska bli fler valbara kurser med anknytning till respektive termins ”core”.

Ett kärnmaterial har funnits förut också, men det har inte avgränsats lika klart.

– Nu vill vi vara mycket tydliga med vad det är som alla studenter på grundutbildningen ska kunna, säger **Stefan Lindgren**, ordförande i nämnden för läkarutbildning.

– Alla delar i utbildningen ska granskas för att vi ska se vad som hör hemma i grundutbildningen och vad som kan tas senare, i allmäntjänstgöringen (AT) och specialiseringsutbildningen.

Granskningen gäller terminerna 6–10. De tidigare terminerna har redan fått en översyn och den sista terminen, termin 11, ägnas till hälften åt ett vetenskapligt projektarbete.

Terminerna 6–10 ska i fortsättningen ha 15 av sina 20 veckor ägnade åt ”core”-utbildning. De andra 5 veckorna blir valbara, även om valet begränsas till kurser som har en koppling till samma termins kärnutbildning. Med detta vill man öka fördjupningsgraden, som enligt Stefan Lindgren inte varit lika stor inom läkarutbildningen som inom andra långa utbildningar. Man hoppas också att de studerande ska uppskatta möjligheten att göra egna val, och kanske också bli mer intresserade av forskning genom fördjupningskurserna.

Mer integrering mellan medicinsk teori och tillämpning ska det också bli. Om studenterna t.ex. studerar det kliniska problemet hjärtsvikt ska de samtidigt återknyta till tidigare teoretiska moment om t.ex. hjärtats uppbyggnad och syreförsörjning. Så ska man kunna friska upp teorin och försäkra sig om att corekunskaperna verkligen sitter.

Ännu en nyhet är att praktikperioderna blir längre. I stället för att vara på klinikerna i en- eller tvåveckorsperioder ska de läkarstuderande få fyra- till sexveckorsplaceringar.

– Då hoppas vi att de ska bli mindre av åskådare och mer av teammedlemmar med självständiga uppgifter. Det blir nog också mindre stressande för dem att slippa byta miljö så ofta, menar Stefan Lindgren.

Han är medveten om att det nu finns en viss oro bland lärarna på läkarutbildningen. När hela 5 av 20 veckor blir valbara måste flera moment i de gamla kursplanerna försvinna, och det är ännu oklart vilka. Stefan Lindgren tror ändå att alla på sikt kommer att vinna på att läkarutbildningens kärnkompetens blir mer tydligt definierad.

INGELA BJÖRCK

LU öppnar filial i Kina...

Den 11 maj inviger Lunds universitet ett utbildningscenter i staden Hangzhou i Kina. Centret, Sino-Swedish Development Centre, är ett samarbete mellan management School vid Zhejiang University och LU Education AB, som säljer utbildningar för Lunds universitets räkning.

Utbildningarna vänder sig till företagsledare och chefer inom den offentliga sektorn och kommer att utföras av lärare vid Lunds universitet i samarbete med kinesiska lärare.

– Hangzhou ligger i sydöstra Kina där turistnäringen har stor betydelse. Därför efterfrågas bland annat utbildning i service management, berättar chefen för LU Education AB, **Detlef Clöwe.** Förutom service management kommer även utbildning i produktionsekonomi och logistik att ges.

Sino-Swedish Development Centre ska inte bara sälja utbildningar utan också ägna sig åt traditionell akademisk verksamhet som student- och forskarutbyten och gemensamma forskningsprojekt. I förlängningen hoppas man att centret även ska utbilda svenska företagsledare som behöver bättra på sina kunskaper om Kina.

Många universitet arbetar intensivt med att få in en fot i det expanderade kinesiska högskoleväsendet. Lunds universitet är först bland de svenska lärosätena med att öppna ett utbildningscenter på plats i Kina.

Detlef Clöwe.

– Det innebär enorma fördelar för uppdragsutbildningen att ha ett center där, säger Detlef Clöwe.

Zhejiang University rankas som Kinas tredje universitet och ett nära samarbete med dem höjer Lunds universitets status i Kina.

Centret, som kommer att inredas med skandinavisk design, ska till en början bemannas med kinesisk personal, men på sikt ska även en svensk medarbetare placeras där.

U O

....och en rektorsdelegation är redan där

I slutet av april ska en rektorsdelegation från Lunds universitet besöka ett tiotal olika universitet och institutioner i Kina. Syftet med resan är att bredda avtal och fördjupa de kontakter som redan finns.

– Landet växer snabbt, både i ekonomisk och politisk betydelse och kinesernas forskning och utbildning står inför stora utmaningar, säger rektor **Göran Bexell**. Det finns en stor efterfrågan på samarbeten med utländska universitet, men också ett stort intresse inom hela universitetsvärlden att etablera kontakter i Kina.

Vid mitten av 90-talet började Lunds universitet ett intensivt samarbete med Kina och en rektorsdelegation med **Boel Flodgren** i spetsen åkte dit 1997. Flera samarbeten med några Kinas främsta universitet inleddes, grunden lades för Nordic Centre vid Fudan University, Centrum för Öst- och Sydöstasien studier ombildades och en ny mastersutbildning "Master of Asian Studies" etablerades. Nu efterfrågar partneruniversiteten fördjupade samarbeten inom bland annat teknik, medicin, naturvetenskap och ekonomi.

Workshops

Lundadelegationens sammansättning och de många planerade besöken innebär att delegaterna inte kommer att följas åt under hela resan. Ett viktigt mål för exempelvis professor **Sonja Opper,** universitetets nyanställda expert på Kinas ekonomi, är att planera en serie workshops tillsammans med kollegor vid Fudan University. Kinas roll i den globala ekonomin kommer att vara temat för sammankomsterna som planeras äga rum både i Kina och i Lund.

Personliga relationer

Företrädare för forskning inom nanovetenskap, Raoul Wallenberg-Institutet, Östasiatiska språk och Centrum för Öst och Sydöstasienstudier kommer att besöka sina samarbetspartners. Företrädaren för universitetets uppdragsutbildning, **Detlef Clöwe**, har också ett delvis eget program. Rektor Göran Bexell ska förnya och eventuellt omforma avtal med Peking University, Tsinghua University, Chinese Academy of Sciences (CAS), Chinese Academy of Social Sciences (CASS), Beijing Foreign Studies University, Nanjing University och Fudan University.

– De personliga relationerna är en förutsättning för att få konkreta samarbeten till stånd och det är hög tid att vi återgäldar de besök som vi har haft från våra kinesiska partners under senaste åren, säger **Caroline Runéus**, chef för Internationella sekretariatet som står för samordningen av resan.

En serie workshops planeras tillsammans med kollegor här vid Fudan University. Kinas roll i den globala ekonomin, är temat. FOTO: CHEN HANFENG

Tidpunkten, den 23–29 april, är vald med tanke på att en del av delegationsdeltagarna redan finns på plats i andra ärenden. Bland annat ska både Göran Bexell och **Peter Honeth** delta i universitetsnätverket U21s årsmöte för rektorer och förvaltningschefer i Shanghai.

ULRIKA OREDSSON

En del av utställningsaffischen.

Se hjärnan!

Var står hjärnforskningen idag? Hur förändras våra hjärnor genom det vi upplever? Är det skillnad på en manlig och en kvinnlig hjärna? Kan ”hjärnavläsning” en dag bli polisens alternativ till fingeravtryck och DNA-undersökningar?

Detta och mycket annat tas upp i ”Se hjärnan!”, ett samarbete mellan KK-stiftelsen, Riksutställningar och Vetenskapsrådet. Projektet innehåller en vandringsutställning, en film och en webbplats med texter, animeringar m.m. (se www.forskning.se). Dessutom ordnas föredrag och seminarier där utställningen visas.

Till Skåne kommer ”Se hjärnan!” den 17 maj och visas på Malmö museer till den 31 juli. Utställningen innehåller bl.a. 13 interaktiva stationer där man ska kunna gå på egen upptäcktsfärd genom det centrala nervsystemet.

Flera lundaforskare kommer att delta i de anslutande programmen. Vid invigningen den 17 maj talar kognitionsvetaren professor **Peter Gärdenfors** om vad som gör den mänskliga hjärnan unik. Vid en seminariedag om den skadade hjärnan den 26 maj deltar neurologiprofessorn **Barbro Johansson**, och vid ett kvällsprogram den 7 juni föreläser professor **Patrik Brundin** om möjligheterna att reparera hjärnan. Samma kväll ska också unga forskare från LU finnas i utställningen för att svara på frågor och diskutera med publiken.

I B

Nu kan Medfak tillverka egna radioaktiva isotoper

Lunds universitet har sedan en tid tillbaka blivit med cyklotron, dvs. fått en egen anläggning som kan alstra de radioaktiva isotoper som behövs vid vissa medicinska undersökningar. Cyklotronen står i källaren till Kampradhuset på Universitetssjukhusets område, och invigdes nyligen under festliga former.

– Det är tre saker som jag aldrig trodde jag skulle uppleva, men som nu blivit verklighet. Det är Berlinmurens fall, Öresundsbron och att LU fått en egen cyklotron, sa professor **Bertil Persson**, en av eldsjälarna bakom anläggningen.

Cyklotronen är visserligen begagnad – den har tidigare stått på Karolinska Institutet – men i fullgott skick tack vare läkaren och fysikern **Anders Sandell** som lagt ner sin själ i maskinen. De radioaktiva isotoper den åstadkommer används vid undersökningar med s.k. PET-kamera (Positron-Emissions-Tomografi), där kroppens ämnesomsättning och därmed aktiviteten i olika organ och tumörer kan studeras.

Det är idag främst cancerläkarna vid LU som använder PET-tekniken, som hjälper dem ställa diagnoser, följa resultaten av en pågående behandling och jämföra olika patientgrupper. Men tekniken väntas också bli använd av hjärnforskarna i allt större utsträckning.

Vid invigningen fick cyklotronenheten också ett namn: den döptes till Ebbe efter pionjären inom Lunds nuklearmedicin, docenten och överläkaren Ebbe Cederquist, 90-årig deltagare vid ceremonin.

– Det är ju många som blivit en enhet efter sin död, som Becquerel och Sievert. Men här är det en levande person som blivit en enhet, skämtade professorn i medicinsk strålningsfysik **Sven-Erik Strand**.

INGELA BJÖRCK

Cyklotronenheten döptes till Ebbe efter pionjären inom Lunds nuklearmedicin, docenten och överläkaren Ebbe Cederquist, 90-årig deltagare vid ceremonin. FOTO: INGELA BJÖRCK

● Insändare

Medarbetarsamtal med alla?

Prorektor har 2005-02-24 fattat beslut om medarbetaresamtal. Beslutet har gått ut till dekaner och prefekter. Det är naturligtvis tillfredställande att ett sådant beslut tas, men det är med stor besvikelse vi konstaterar att det i beslutet pekas ut endast en personalgrupp, nämligen den administrativa.

Detta kan lätt misstolkas så att medarbetarsamtal endast behöver fokuseras till denna. Det är känt att arbetsbördan för denna personalgrupp har ökat dramatiskt under senare år, men de senaste årens ekonomiska nedskärningar har också inneburit extra hög arbetsbelastning för övriga anställda, lärare, forskare och teknisk personal.

I universitetets miljöpolicy för 2003–2005 anges att årliga medarbetarsamtal skall genomföras med ALLA anställda med start under vårterminen 2003. Detta har så vitt vi vet hittills fått en ganska begränsad omfattning.

I Arbetsmiljöverkets författningssamling, AFS 2001:1 om Systematiskt Arbetsmiljöarbete anges att medarbetarsamtal är en viktig metod för att undersöka risker i arbetet och för att få tidiga varningssignaler för att undvika ohälsa i arbetet. Det är viktigt att sådana samtal genomförs regelbundet och på ett eller annat sätt dokumenteras. Handlingsplaner skall upprättas för att åtgärda brister. Dessa skall fortlöpande följas upp och vid behov revideras.

Vi anser därför att rektorsämbetets beslut måste förtydligas så att all personal skall omfattas i den årliga sammanställningen av riskbedömningarna, som skall lämnas in till rektor via områdesstyrelserna.

BARBRO PALMGREN
OLLE OLSSON
HUVUDSKYDDSOMBUD FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN I LUND OCH MALMÖ

SVAR: Ja – med alla...

Självklart vill man från universitetsledningen att LU:s arbetsmiljöpolicy följs, och enligt den gäller medarbetarsamtal med alla anställda.

Men Arbetsmiljöverkets krav omfattar samtal och riskbedömning endast av den adminnistrativa personalen.

STAFFAN SVENSSON
PERSONALCHEF

Om nervcellers utveckling på Neuroscience Day

Hur nerveller föds respektive åldras är temat för två av föreläsningarna på Neuroscience Day på BMC den 12 maj.

Johan Ericson från Karolinska Institutet, en av talarna, berättar om sin forskning om hur nervceller utvecklas för olika uppgifter i fostrets centrala nervsystem. En annan KI-forskare, **Nils-Göran Larsson**, redogör för sina fynd om hur rubbningar i mitokondrierna – cellens kraftverk – påskyndar åldrandet.

Den traditionella Segerfalkföreläsningen ingår också i Neuroscience Day. Årets Segerfalktalare är **Miguel Nicolelis** från Durham i USA. Hans föreläsning handlar om möjligheten att styra en dator och därmed en robot med tankarna, något som apor med elektroder i hjärnan lärt sig göra i hans laboratorium på Duke University.

IB

Se upp för OH-dukar!

Äldre OH-dukar kan vara farliga. Under de senaste tre månaderna har tre rapporter om skada eller tillbud beroende på nedfallande OH-dukar rapporterats till Byggnadsenheten. Det har även tidigare år kommit in sådana anmälningar.

Byggnadsenheten uppmanar nu alla institutioner och enheter som använder sig av OH-dukar att se över dem.

– Det är tunga saker på sju kilo, säger yrkeshygieniker **Åsa Gustafsson** som själv fick en duk över sig i vintras med ett rejält blåmärke på armen som följd.

Hade duken träffat i huvudet kunde skadan blivit ännu värre.

Orsaken till två av tillbuden har varit att de änd-stoppar av plast som ska hindra duken från att kana av upphängningsskenan troligen har drabbats att ”utmattning” p.g.a. ålder och belastning. Änd-stopparna har gått sönder vid den stora påfrestning som det innebär när duken flyttas sidledes.

– De som har OH-dukar med änd-stoppar av plast bör därför omgående kontrollera dessa och byta ut alla skadade eller gamla stoppar, uppmanar Åsa Gustafsson som tycker att man bör överväga att införa en rutin som innebär att man byter ut dessa detaljer en gång per år.

Vid nyinköp rekommenderar Byggnadsenheten att man väljer OH-utrustning med säkert fastsatta änd-stoppar av beständigt material. Samt att man ställer krav på den som levererar utrustningen att både utrustningen och upphängningsanordningen uppfyller högt ställda säkerhetskrav

Övriga händelser som inträffat har varit att duken har lossnat från takskenan, eller att hela upphängningsanordningen lossnat från fästet i väggen.

● Disputationer

29 april:
Dane Momcilovic i teknisk analytisk kemi: "Mass spectrometric studies of cellulose ethers". Kl 10.30 i sal B, KC, Getingevägen 60, Lund. **Karin Jonasson i industriell elektroteknik**: "Control of hybrid electric vechicles with diesel engines". Kl 10.15 i sal M:B, M-huset, Ole Römers väg 1, Lund. **Richard Bunk i fasta tillståndets fysik**: "Creation of a Nanometer-Scale Toolbox for molecular motor transport-circuits". Kl 13.15 i sal B, Fysiska institutionen, Sölvegatan 14, Lund. **Emma Carlsson i experimentell endokrinologi**: "FOXC2 and CAPN10 as candidate genes for obseity, insulin resistance and type 2 diabetes". Kl 9.15, Föreläsningssalen, Avdelningen för patologi, ing 78, Universitetssjukhuset MAS, Malmö. **Ellis Janzon i epidemiologi**: "Women, smoking and myocardial infarction". Kl 9.00 i Jubileumsaulan, Medicinskt Forskningscentrum, Universitetssjukhuset MAS, Malmö. **Frida Carlsson i yrkes- och miljömedicin**: "Subjective annoyance attributed to electricity and smells – Epidemiology and stress physiology". Kl 13.15, Föreläsningssal 1, Universitetssjukhuset, Lund. **Håkan Jönsson i etnologi**: "Mjölk – en kulturanalys av mejeridiskens nya ekonomi". Kl 10.15 i Kulturens auditorium, Tegnérsplatsen i Lund.

30 april:
Ingmar Lundkvist i idé- och lärdomshistoria: "Kulturposten. Torsten Fogelqvist som DN-publicist och folkbildare". Kl 10.15 i sal 201, Institutionen för kulturvetenskaper, Biskopsgatan 7 i Lund.

4 maj:
Inés Romero Navarro i industriell automation: "Dynamic Power System Load – Estimation of parameters from operational data". Kl 10.15 i sal M:B, M-huset, Ole Römers väg 1, Lund. **Cecilia Akselsson i kemisk teknologi med inriktning mot biogeokemi**: "Regional nutrient budgets in forest soils in a policy perspective". Kl 13.15 i stora hörsalen, Ingvar Kamprad designcentrum, Sölvegatan 26, Lund. **Magdalena Bexell i statsvetenskap**: "Exploring responsi-bility. Public and private in human rights protection". Kl 10.15 i Edens hörsal, Statsvetenskapliga institutionen, Lund. **Maria Laursen i obstetrik och gynekologi**: "Unusual vascular responses in the umbilical artery, mediated by endothelin-like receptors". Kl 9.00 Kvinnoklinikens föreläsningssal, ing 74, Universitetssjukhuset MAS, Malmö. **Johan Bonnevier i fysiologi**: "Signal transduction and calcium sensitivity of smooth muscle contraction". Kl 9.15, Segerfalksalen, Wallenberg Neurocentrum, BMC A, Lund.

12 maj:
Peter Olsson i tillämpad biokemi: "Molecular and metabolic aspects of plant and bacterial salt tolerance". Kl 10.30 i sal K:B, Kemicentrum, Getingevägen 60, Lund. **Sara Ghatnekar Nilsson i fysik**: "Nanomechanical studies and applications of cantilever sensors". Kl 10.15 i sal B, Fysiska institutionen, Sölvegatan 14, Lund.

13 maj:
Pierre Wiktorin i religionshistoria: "De villkorligt frigivna. Relationen mellan munkar och lekfolk i ett nutida Thailand". Kl 12.15 i Spoletorps hörsal, Spolegatan 1 R, Lund. **Anders Malmberg i matematisk statistik**: "Space-time prediction of ocean winds". Kl 9.15 i sal MH:A Matematikcentrum, Lund. **Patrik Lundström i fysikalisk kemi**: "Protein dynamics studied by NMR spin relaxation - conformational transitions of a calmodulin mutant". Kl 10.30 i hörsal B, KC, Getingevägen 60, Lund. **Per Högselius i innovation**: "The dynamics of innovation in eastern europe - lessons from Estonia". Kl 13.15 i stora hörsalen, Ingar Kamprad designcentrum, Sölvegatan 26, Lund.

17 maj:
Magnus Genrup i kraftsverksteknik: "On degradation and monitoring tolls for gas and steam turbines".

Följande disputationer har ägt rum: Anna Ericsson i immunologi: "Expression and regulation of CCL25 and its role in T cell localization to and function within the small intestine". **Malin Lindstedt i immunteknologi**: "Human dendritic cells and the regulation of allergic immune responses". **Joakim Pagels i aerosolteknik**: "Fine and ultrafine particles from combustion sources – Investigations with in-situ techniques". **Michael Harbst i fysik**: "Generation and applications of short-pulse x-ray radiation". **Ulf Maunsbach i internationell privaträtt**: "Svensk domstols behörighet vid gränsöverskridande varumärkestvister – särskilt om Internetrelaterade intrång". **Ulrika E.A. Mårtensson i cell- och molekylärbiologi**: "The G-protein coupled receptor CMKLR1/ChemR23: Studies on gene regulation, receptor ligand activation, and HIV/SIV co-receptor function". **Gunilla Borglin i vårdvetenskap med inriktning omvårdnad**: "Quality of life among older people. Their experience, need of help, health, social support, everyday activities and sense of coherence". **Carolin Freccero i kirurgi, plastikkirurgi**: "Laser dopper perfusion monitoring and imagning especially as regards testing for sympathetic nerve function". **Vladimir Evilevitch i klinisk fysiologi**: "Microvascular inflammatory response in the skin". **Gunhild Erikssdotter i medeltidsarkeologi**: "Bakom fasaderna. Byggnadsarkeologiska sätt att fånga tid, rum och bruk". **Gunilla Lundqvist i barn- och ungdomspsykiatri**: "Childhood sexual abuse. Women´s mental and social health before and after group therapy". **Christina Carlsson i onkologi, vårdforskning**: "Advocates and voices. Swedish patient associations, their importance to individuals with cancer and collaboration with health care". **Poonam Ahuja Jensen i experimentell oftalmologi**: "rd1 photoreceptor degeneration: Photorecptor rescue and role of metalloproteases in retinal degeneration". **Cecilia Ericson i neurobiologi**: "Astrocytes an cellular vehicles in ex vivo gene therapy studies to the rah brain". **Niklas Hillbom i antikens kultur och samhällsliv**: "Minoan games and game boards". **Sofia Gustavsson i växtbiokemi**: "Plant major intrinsic proteins. Identification and characterization of novel water channel-like proteins". **Anna Arnman i litteraturvetenskap**: "Hellraiser. Om Clive Barkers film". **Katarina Månsson i växtekologi och systematik**: "Plant-bacterial and plant-fungal compe-tition for nitrogen and phosp-hours". **Olof Beckman i folkrätt**: "Armed intervention. Pursuing legitimacy and the pragmatic use of legal argument". **Alaa Omrane i förbränningsfysik**: "Thermometry using laser-induced emission from thermographic phosphors – development and applications in combustion". **Mihai Mihaescu i strömningsteknik**: "Computa-tional aeroacoustics based on large eddy simulation and acoustic analogies". **Björn Ekman i nationalekonomi**: "Essays on international health economics: The role of health insurance in health care finansicng in low- and middle-income countries". **Annika Pettersson i cell- och molekylärbiologi**: "Development and application of monclonal antibodies in studies of the human leukotriene B4 receptor, BLT1". **Ingrid Karlsson i virologi**: "Evolution of HIV-1 coreceptor use in relation to pathogenesis". **Christian Olsson i ortopedi**: "Studies on patients with a proximal humerus fracture. With special reference to mortality, fragility, morbidity and outcome".

● Stipendier & anslag

Av utrymmesbrist har LUM inte någon information om stipendier & forskningsanslag. Aktuella listor hittas däremot på www.eken.lu.se/stipendier och www.lu.se/intsek/EU:eu.html

Sociologiska

Backagården

2 -4/5: Seminarieserie. Från nybliven doktor till senior forskare inom vård och omsorg. Är Du disputerad inom vård och omsorg eller forskar inom det området? Vårdalinstitutet anordnar en seminarieserie om hur den vetenskapliga karriären kan främjas och planeras. Seminarieserien sträcker sig över drygt en termin. Den genomförs inledningsvis i internatform och därefter som campusmöten vid två tillfällen om vardera 2 dagar i Göteborg och Lund. Info www.vardalinstitutet.net/postdoc e-post info@vardalinstitutet.net

2/5: UCLU – Fokus på..... Laborationer. Anders Sonesson, pedagogisk konsult, UCLU – Varför är laborationen viktig? Vilka syften kan en laboration ha? Vad vill vi att studenterna ska lära sig under en laboration? Kl 13.15-16.30 UCLUs utbildningslokal, Tornavägen 11, Lund. För mer info uclu@uclu.lu.se

2/5 IVA Syd inbjuder till möte. "Framtidens mobilkommunikation". Kl 17.00-20.00 IDEON, Betahuset, Scheelev. 17, Lund. För mer information, se www.iva.se

3/5 Inspirationslunch om populärvetenskap. "Forskning måste synas!". Allt större krav ställs på forskare att kommunicera med flera slags grupper och på olika sätt, t.ex. vid kontakt med EU, beställare, politiker m fl. Träffen vänder sig först och främst till forskare och andra anställda men även andra intresserade är välkomna. Kl 12.15-13.00 i Kårhuset, Hollywood, Lund.

3/5: Föreläsning. Tema: Genus och sexualitet. Maria Eriksson, FD i sociologi, Göteborgs universitet. I skuggan av pappa. Familjerätten och fäders våld hanteras i samband med skilsmässor och separationer i Sverige idag. Kl 15.15 – 17.00 på Palaestra, Lund.

3/5: Filosoficirkeln. "Egoister i samverkan: det mänskliga samhället i ett nötskal", Staffan Ulfstrand. Kl 19.30 i Lunds universitets aula. Info www.folkuniversitetet.se.

6/5: Studentaftnarnas 100-årsdag. Finlands president Tarja Halonen om internationellt samarbete. Biljetter till vårens aftnar kommer att säljas i StudentInfo, 046-384949, i AF:s entré. Info www.studentafton.af.lu.se

9/5: Seminariedag. "Globalisering och utveckling. Måste Afrika vara den fattige kusinen?". Seminariet utgör en hyllning till Lennart Nilsson för hans framstående insatser som ordförande i Lunds universitets styrelse. Bl.a. diskuteras frågan om globaliseringen leder till utjämning av välståndet i världen eller tvärtom? Info 046-2228661. Kl 9.15 – 16.30 på Palaestra i Lund. För mer info, se www.sasnet.lu.se/africaseminar.pdf

9/5: Öppet möte. Future Faculty anordnar ett öppet möte för yngre forskare inför årets ALF-ansökan. För anmälan och ev frågor görs till eva.ageberg@med.lu.se. Kl 13.00-16.00 Waldenströmsalen, ing 35, UMAS, Malmö. Info www.med.lu.se/forskning/post_doc_future_faculty

9/5: Studentafton. Sydafrikas fd president F W de Klerk, som tillsammans med Nelson Mandela vann Nobels fredspris 1993, talar om sin kamp för fred i multikulturella världar. Kl 19.00 på Akademiska Föreningen. Se även www.studentafton.af.lu.se

10/5: Föredrag. "Öresund – barriär eller bro? Arkeologiska nedslag i det första årtusendet", professor Birgitta Hårdh, Arkeologi, Lunds universitet. Kl 16.15 – 18.00 Auditoriet, Kulturen i Lund. Se även www.hist.lu.se/dkstud/index.htm

10/5: Studentafton. H.M. Drottning Margrethe berättar om sin konstnärliga gärning. Biljetter till vårens aftnar kommer att säljas i StudentInfo, 046-384949. Kl 19.00 i Akademiska Föreningen, Lund. Information, se www.studentafton.af.lu.se

10/5: Filosoficirkeln. "Varför Celine? Celine lindrar!", Carl-Göran Ekerwald. Kl 19.30 i Lunds universitets aula. Se även www.folkuniversitetet.se.

11/5: Jämt ut? Om att nå målet fler kvinnor i akademin. Hur gick det egentligen med professorsmålen? Trögt? Vilka vapen och verktyg har vi? Kl 9.00 – 16.45 i Kårhusets hörsal. Info http://personalserver.pers.lu.se/pers/

11/5: Ideondagarna. Här möter du kompetensen från såväl etablerade företag som tillväxtföretag och nykläckta företag byggda på nya forskningsrön. För mer information 046-2868520. Info www.ideon.se

11/5: Onsdagsafton. Föreläsning av Viveka Bosson: Kilroy was there!. Kl 19.00 på Skissernas museum, Lund. Info www1.ldc.lu.se/skissernas

11/5: Teknik- och naturvetar-

UCLU Utvecklingscentrum

Danmarkstudier

cirkeln. "Einstein och tekniken", Anders Johansson, Institutionen för elektroteknik, LTH. Kl 19.30 – 21.00 i Palaestras hörsal, Lund. Info www.folkuniversitetet.se

12/5: Neuroscience Day. The Neuroscience day is held each year in order to bring together all young neuroscience researchers in the Lund/Malmö/Copenhagen area, including those who have just started their PhD projects. Kl 9.00-17.00 Fernströmsalen, BMC, Sölvegatan 19, Lund. Info www.wnc.lu.se/neuroscienceday/

12/5: Biology seminar: Diving in darkness – an integrative view on marine mammal orientation. Kl 15.00-16.00 Lecture hall, Animal Physiology Bld, Helgonavägen 3b, Lund. Info www.biol.lu.se/cellorgbiol/

13/5: Endagssymposium. "Cutting Edge Rheumatology in Lund. The 2005 Frank Wollheim Symposium". Anmälan och upplysningar, Ingrid Jönsson, 046-171620, e-post Ingrid.Jonsson@reum.lu.se

13/5: Idéseminarium: Utformning av examinationssystem: Konsekvenser för studenternas studier och lärarnas arbete. Kl 13.15-16.00 i UCLUs utbildningslokal, Tornavägen 11, Lund. För mer information se, www.uclu.lu.se/ideny.asp

18/5: Onsdagsafton. Jens Arvidson och Ludwig Qvarnström: Visning av Svenska och Internationella salarna. Kl 19.00 på Skissernas museum, Lund. Info www1.ldc.lu.se/skissernas

19/5 Inspirationslunch om populärvetenskap. "Att göra vetenskap begripligt och intressant". Träffen vänder sig i första hand till forskare och andra anställda men även andra intresserade är välkomna. Kl 12.15-13.00 Kårhuset, Hollywood, Lund.

24/5: Hiroshima: Memory and threat. Symposium 60 years after the atomic bombings of Hiroshima and Nagasaki. Kl 9.00 Centrum för öst- och sydöstasienstudier, Scheelevägen 15 D, Lund. För mer information, se www.ace.lu.se

24/5: Filosoficirkeln. "Diplomatins moraliska dimension", Sven Hirdman. Kl 19.30 i Lunds universitets aula. Se även www.folkuniversitetet.se

25/5: Forum för Interkulturell Pedagogisk Forskning. Seminarium med Hillevi Lenz Taguchi: Introduktion till feministisk poststrukturalism med det lärande subjektet som utgångspunkt. Öppet seminarium och alla hjärtligt välkomna! Kl 15.15-17.30 på Pedagogiska institutionen, Lund. Info www.pedagog.lu.se/forskning/ikpedforum/interkulturellpedagogik.htm

26/5: International Conference. 1st International Conference "Exploring the Furure Role of Local Vascular and Inflammatory Mediators". Kl 09.00 Scandic Hotel Star, Lund. För mer information www.kinins.net

26/5: Biology seminar: Genetic, Biochemical and Functional Diversity of Bacterial Nitrate Reduction. Kl 15.00 Biology lecture hall, Sölvegatan 35, Lund. Info www.biol.lu.se/cellorgbiol

27/5: Doktorspromotion. Kl 12.00 Universitetsaulan. För mer information, Karin Dahlgren 046-2220978.

27/5: Lärande Lund Seminarium: The Implications for Student Learning of Different Ways of Approaching Development as a Teacher. Kl 13.15 – 16.00, Portvaktsstugan, Allhelgona Kyrkogata 14, Lund. Info www.ll.lu.se/calendar/seminarium.html

27/5 Onsdagsafton. Jan Torsten Ahlstrand och Hans Pålsson: Program i ord och ton om Carl Fredrik Reuterswärd. Kl 18.00 på Skissernas museum, Finngatan 2, Lund. OBS! Fredag.

● Tjänster

Utbildningsbidrag i ekologi, inriktning zoologisk ekologi. Ref nr 185, ans 29 april. Info 046-2227926.

Universitetslektor i urologi förenad med befattning som överläkare vid Universitetssjukhuset MAS, Malmö. Ref nr 1811/2005, ans 2 maj. Info 040-333749.

Ekonom vid Kemiska institutionen. Ref nr 480, ans 2 maj.

Doktorand i språkvetenskap eller kognitionsvetenskap eller semiotik med inriktning mot projektet "Stages in the evolution and development of sign use (SEDSU)). Ref nr 2019, ans 4 maj. Info 046-2228448.

Doktorand i reglerteknik. Ref nr E373-506-2005, ans 5 maj. Info 046-2228798.

Rektor vid Trafikflyghögskolan i Ljungbyhed. Ref nr 1747, ans 12 maj. Info 046-2227290.

Utbildningschef med placering vid Trafikflyghögskolan i Ljungbyhed. Ref nr 1746, ans 12 maj. Info 046-0435-445451.

Doktorand i fysik med placering vid Fysiska institutionen, atomfysik. Ref nr 402-05, ans 15 maj. Info 046-2223099.

Teknikbrosteftelsen

Internationella rådgivare till LU

Den 2–3 maj kommer för första gången två medlemmar ur universitetets övergripande Scientific Advisory Board till Lund.

Internationella Scientific Advisory Boards, SAB, ska finnas både på universitets- och fakultetsnivå och bl.a. bidra till diskussionen om prioriterade forskningsområden.

Det SAB som tillsatts på universitetsnivå består av tre personer: geografen **Gordon Clark** från Oxford, barnmedicinaren **Kari Raivio** som är kansler vid Helsingfors universitet, och professorn i materialteknik **Indira Samasekera** som är vicerektor vid University of British Columbia. Det är bara de två första som kunnat komma till mötet, där de ska få en presentation av universitetet, dess ekonomiska förutsättningar och dess forskningsstrategi.

Att universitetet ska ta hjälp av internationella rådgivande kommittéer är fastslaget i det forskningsstrategiska dokument som antogs år 2002. Det ses som ett sätt att utveckla kvaliteten på LUs forskning. Idag är det anslagen från externa givare som t.ex. Vetenskapsrådet som utgör den främsta måttstocken på forskningskvalitet, men då är det i regel enskilda ansökningar som bedöms och inte hela ämnen eller ämnesområden.

Tanken är att de utomstående rådgivarna ska kunna ge synpunkter just på organisation, utveckling och eventuell koncentration och avveckling av hela forskningsområden. Eftersom utveckling alltid är lättare än avveckling kan det senare kan bli problematiska frågor, där SAB ska kunna fungera som bollplank men där de slutliga besluten alltid ska tas inom universitetet.

Varje SAB är tänkt att arbeta under minst tre år, för att dess medlemmar ska ha tid att sätta sig in i LUs verksamhet. Än så länge finns SAB igång bara på Medicinska fakulteten, där man redan hunnit ha två möten.

INGELA BJÖRCK

• HÄNT

KUNGLIGA FYSIOGRAFISKA Sällskapet i Lund – med undertiteln "Akademi för naturvetenskap, medicin och teknik" – har valt in nya medlemmar. De som kommer från LU är **Ronny Berndtsson** (tekn. vattenresurslära), **Fredrik Mertens** (klinisk genetik), **Ebbe Nordlander** (oorganisk kemi), **Jure Piskur** och **Eric Warrant** (cell- o. organismbiologi), **Nils Rydbeck** (telekomsystem), **Lennart Råstam** (folkhälsovetenskap) och **Birger Schmitz** (berggrundsgeologi).

Louise Bjurström och Sara Petersson.

ROTARY-STPENDIATER. Två studenter vid Lunds universitet har tilldelats The Rotary Foundations stipendier för två års studier i freds- och konfliktlösning. Det är **Louise Bjurström** som åker till Universidad del Salvador i Buenos Aires och **Sara Petersson** som ska till University of California, Berkely. Sara har studerat både i Lund och utomlands och även arbetet för norska Afganistankommitten. Louise har också studerat utomlands och läser ekonomi. Rotarystiftelsen fördelar 70 platser varje år i hela världen inom ämnet freds- och konfliktlösning. Bland övriga universitet som tar emot stipendiater kan nämnas University of Queensland i Brisbane och International Christian University i Tokyo.

LATINUPPSATS PRISAD. En D-uppsats författad av **Kristiina Savin**, doktorand i idé- och lärdomshistoria får priset Premium Res Politica på 15.000 kronor. Uppsatsens titel är "Jacobus Typotius De fortuna och den tidigmoderna diskussionen om lyckans växlingar".

De Crafoord-stipendiater som deltog i ceremonien var från vänster Dirk Wuttge, Katarina Håkansson, Leendert Trouw och Eszter Rockenbauer.

CRAFOORDSTPENDIUM. Sex unga forskare vid Lunds universitet har nyligen fått stipendier ur Anna-Greta Crafoords stiftelse för reumatologisk forskning. Ett av stipendierna är ett resestipendium medan de andra är till för att finansiera heltidsforskning i ett halvt till ett års tid. De fem som fått forskningsstipendier är **Katarina Håkansson**, Avd för klinisk kemi, **Sheryl Surve**, Avd för bindvävsbiologi, **Eszter Rockenbauer**, Avd för inflammationsforskning, samtliga Lund, **Lisbet Camper** som forskat vid avd för bindvävsbiologi men just nu arbetar i Montreal, samt **Leendert Trouw** från Avd för klinisk kemi i Malmö. Deras forskningsområden handlar bl.a. om enzymsystem, broskproteiner och vävnadsmarkörer som är inblandade i ledsjukdomar eller kan användas för att på ett tidigt stadium ställa diagnos på exempelvis ledgångsreumatism.

Eva Fex resestipendium gick till **Dirk Wuttge** från reumatologkliniken i Lund, som studerar immunförsvarets roll vid bindvävssjukdomen sklerodermi.

JAN HJÄRPE, professor i islamologi får årets Lars Salvius-stipendium på 100 000 kronor. Priset utdelas årligen för insatser inom forskningskommunikation och populärvetenskap. Juryns motivering är: "För bred, saklig och engagerad kunskapsspridning på ett område där behovet av fördomsfri upplysning är stort".

FYSIOGRAFMEDEL. 36 yngre forskare har fått resemedel av Kungliga Fysiografiska Sällskapet i Lund. Medlen gäller resor till vetenskapliga möten i främst USA men också Slovenien, Mexico och Portugal

MAGNUS CINTHIO, doktorand vid Instituionen för elektrisk mätteknik, får Färs och Frostas Forskningspris på 100 000 kronor. Han får priset för sin forskning om ultraljudsteknik tillämpbar vid hjärt- och kärlsjukdomar.

LARS NILSSON har fått Anna-Greta Crafoords pris för bästa avhandlingsarbete vid Medicinska fakulteten i Lund under 2004. Hans arbete om tumörstamceller kan på sikt få betydelse för utvecklingen av mer effektiva behandlingar av leukemi och andra blodsjukdomar.

En av delarna i avhandlingen kommer att publiceras i den framstående tidningen Nature Medicine.

ANDERS BJARTELL, docent vid urologiska kliniken, Universitetssjukhuset MAS, Malmö har tilldelats Translational Cancer Research Fellowship på 55 500 US dollar från UICC (Union Internationale Contre le Cancer) och NCI, (National Cancer Institute), USA.

Projektet skall utföras vid Memorial Sloan-Kettering Cancer Center, New York, NY under tolv månader och omfattar en utveckling av prediktiva modeller vid prostata cancer där nya prognostiska vävnadsmarkörer relateras till sjukdomsutveckling.

Lund satsar på Landskrona

– Istället för en stor fabrik ska det finnas en regnskogsliknande form av aktivitet.

Det säger *Peter Kisch* som är verksamhetschef för stiftelsens DeLabs etablering i Landskrona.

DeLabs står för Learning Labs for Distributed Economies som är en nystartad stiftelse som stödjer projekt om regional utveckling där man tar hänsyn till regionens sociala, ekonomiska och ekologiska behov.

– Landskrona är ett typexempel på en kommun som varit alltför beroende av en stor och dominerande industri, varvsindustrin, säger Kisch.

Tillsammans med fem projektanställda med anknytning till Lunds universitet ska han arbeta för att skapa nätverk bland Landskronas små- och medelstora företagare. Tanken är att företagen ska kunna stötta varandra genom exempelvis gemensamma affärskoncept, transporter och inköp. På sätt hoppas man få ner kostnader och spara på miljön. Genom DeLabs ska företagarna också få hjälp av lundaforskare.

– DeLabs ska med hjälp från forskare försöka identifiera vad för hjälp som företagen behöver för att lyfta, säger Peter Kisch och berättar att Landskrona kommun är mycket angelägen om att öka kontakterna med universitetsvärlden.

En professur

I DeLabs styrelse sitter två ledamöter från Lunds universitet, två från Internationella Miljöinstitutet och en från Landskrona kommun. Stiftelsen stöds ekonomiskt av Landskrona kommun, Sparbanksstiftelsen i Skåne, LU, Internationella miljöinstitutet och Svenska Hus AB.

VDn för Svenska Hus AB, **Hans Eliasson** har varit en av de drivande krafterna bakom etableringen i Landskrona. Han har dessutom varit en drivande kraft bakom en professur i Policy and Systems för Sustainable Building som nyligen inrättats vid Internationella Miljöinstitutet.

U O

Kärfve granskas av Vetenskapsrådet

Lundasociologen *Eva Kärfve* som ifrågasatt forskningen om DAMP ska nu själv granskas av Vetenskapsrådet (VR). Däremot synas inte den forskning hon ifrågasatt.

– Även om vi fått en sån begäran hade det inte varit möjligt. DAMP-materialet har ju förstörts, säger VRs etikexpert *Björn Thomasson*.

Vetenskapsrådets expertgrupp för frågor om oredlighet i forskning har nu meddelat att man tar sig an anklagelserna mot sociologidocenten Eva Kärfve i Lund.

Två sakkunniga ska utses – en medicinare och en samhällsvetare. De ska granska om Kärfve gjort sig skyldig till oredlighet.

Anklagelserna har kommit från läkaren **Elisabeth Fernell** i Stockholm och DAMP-forskaren **Christopher Gillbergs** medarbetare **Peder Rasmussen** i Göteborg.

Läkarna godtog inte Lunds universitets första svar, att oredlighet bör prövas inom det normala vetenskapliga bedömningssystemet. Universitetet beslöt därför begära VRs hjälp. Men VR bollade tillbaka ärendet – och bad universitetet ange exakt vad som skulle granskas: läkarnas brev är nämligen fulla av svepande anklagelser mot Kärfve, också som person.

Vilseledande

Lunds universitet har nu försökt urskilja några punkter som går att utreda närmare. Elisabeth Fernell hävdar t.ex. att Eva Kärfve i sin bok, vid föreläsningar och i massmedia "framfört helt oriktig och vilseledande information om professor Christopher Gillbergs forskningsresultat". Universitetet utgår från att hon avser boken "Hjärnspöken" och ber VR granska vissa avsnitt i den boken.

Gillberg-gruppen ger en medicinsk förklaring till DAMP-beteende, medan Kärfve menar att det kan ha en social bakgrund. I ett avsnitt hävdar Eva Kärfve att fynd gjorda i DAMP-projektet som pekade på gemensamma sociala faktorer för de berörda barnen – t.ex. socialgrupp och bostadsförhållanden – avfärdats eller negligerats. På ett annat ställe refereras en undersökning av Christopher och Carina Gillberg, och Eva Kärfve "uttrycker häpnad över resultatet".

– Är detta att betrakta som "helt oriktig och vilseledande information", undrar Lunds universitet.

Sekreteraren **Björn Thomasson** i Vetenskapsrådets expertgrupp medger att det är en märklig situation. Gruppen ska utreda oredlighet hos den som framfört misstankar om forskningsfusk mot en annan forskare. Den ifrågasättande forskaren granskas, men inte den ifrågasatte.

– Men vi kan bara granska forskning på begäran av arbetsgivaren, dvs. universitetet. Och vi har inte fått någon sådan begäran från Göteborgs universitet.

Däremot har läkaren Leif Elinder, som delar Eva Kärfves kritik, krävt att VR ska dra in utbetalningen av forskningsanslag till Christopher Gillberg, efter att allt DAMP-forskningsmaterial förstörts för ett år sedan.

– Men det var ju inte Gillberg själv utan hans medarbetare som förstörde materialet. Vi avvaktar utslaget av den rättsliga prövningen, säger Björn Thomasson.

BRITTA COLLBERG

Göteborgs universitet inrättar etiskt råd

Göteborgs universitet ska inrätta ett etiskt råd för att hantera misstänkt vetenskaplig oredlighet. Rådet får ingen självständig roll: bara rektor kan ge rådet i uppdrag att utreda ärenden och bestämma om åtgärder.

– Ett steg i rätt riktning, men det är fel att bara rektor kan besluta om vilka ärenden som ska tas upp. Vad som behövs är ett fristående nationellt råd, säger professor **Birgitta Strandvik**, Sahlgrenska akademin, till Göteborgs universitets tidning GU-journalen.

Strandvik är ledamot av VRs expertgrupp som ska granska Kärfve.

VR föreslog för några år sedan en oberoende nationell instans för att granska forskningsfusk. Idén underkändes av universiteten och högskoleförbundet SUHF som trodde mer på självsanering.

VR bad ändå för ett år sedan regeringen förordna om en central granskningsinstans. Tyskland, Danmark och USA har sådana, och Norge är på väg. Utbildningsdepartementets forskningspolitiska enhet hälsar att frågan är "under beredning".

B C

Bexell, Bexell skjut till pengar är du snäll!

Den 7 april tågade närmare 130 psykologstudenter till Universitetshuset, där de ropade slagord mot att nedskärningar utarmar deras utbildning. Rektor tog emot en delegation, som överlämnade en 250 namn lång protestlista.

FOTO: ULRIKA OREDSSON

Brontë-expert med bra flyt

Hon har flyt nu, engelskprofessorn *Marianne Thormählen*.

Hennes forskning om systrarna Brontë röner internationella framgångar. Och förra året fick hon Vetenskapsrådets långsiktiga stöd, vilket innebär att hon har sin forskning finansierad på halvtid under minst tre år. Därtill har hon nyligen blivit invald i Vitterhetsakademien. Forskarlivet leker.

Men bara för några år sedan kändes det ganska tungt. Vändpunkten kom med en vistelse i Oxford, och med en mer luttrad syn på vad man kan förvänta sig av livet vid universitetet.

Marianne Thormählen möter mig i trädgården till gamla Romanska institutionen, dit Engelska institutionen tillfälligt har flyttat medan Humanisthuset renoveras. Huset är krångligt att hitta i, så nya besökare kan behöva lotsas rätt. Men byggnaden har onekligen sin charm, och Marianne Thormählen och hennes flyttlådor har fått ett trevligt rum ett par våningar upp med fin utsikt och duvor på fönsterblecket.

Här delar hon sin tid mellan administrativa göromål, handledning och familjen Brontës värld i 1800-talets England. Och hittar man henne inte här finns hon antagligen i Bodleian Library i Oxford eller British Library i London eller i Brontë-biblioteket i Haworth, där den berömda familjen bodde.

Marianne Thormählen har blivit en internationell Brontë-auktoritet och minns mycket väl när hon först fick upp ögonen för de författande systrarnas storhet.

– Det var i mitten av 80-talet. Jag och min man hade rest till London och jag hade tagit med mig två böcker, en slaskbok och en klassiker som jag tyckte jag borde läsa – Anne Brontës ”The Tenant of Wildfell Hall”. Första morgonen, medan min man ännu sov, nappade jag åt mig boken och sedan var jag bergtagen! Jag minns nästan ingenting ▶

Marianne Thormählen vill visa att systrarna Brontë inte bara var romantiker utan även tidigviktorianska intellektuella med goda insikter i och kunskaper om vad som rörde sig i tiden. FOTO: HÅKAN E BENGTSSON.

av den Londonresan, mer än min upplevelse av boken.

Trots att Marianne Thormählen tidigare aldrig haft en tanke på att ägna sig åt romanförfattare – hon hade ju diktare som TS Eliot och 1600-talspoeten Rochester som specialitet – kunde hon inte glömma Anne Brontës bok. Varför hörde man så lite om denna yngsta syster Brontë? Charlotte och Emily är ju betydligt mer kända, främst med böckerna ”Jane Eyre” och ”Wuthering Heights” (Svindlande höjder). Ändå visade Anne Brontë prov på imponerande insikter och kunskaper om ämnen som teologi, lantbruk och alkoholism. I synnerhet när det gällde teologi hade hon djärva uppfattningar för tiden.

– Jag undrade varför ingen ville skriva om Anne Brontës kunskaper. Men sedan märkte jag att ingen hade skrivit om de andra systrarna på det sättet heller. Litteraturvetenskapen har försummat deras beläsenhet, säger Marianne Thormählen.

” I mycket annan forskning har det funnits en brist på beredskap att se systrarna som tidigviktorianska intellektuella. De har bara setts som romantiker.”

Pocketupplaga

1999 gav hon ut boken ”The Brontës and Religion” på Cambridge University Press. Intresset för boken har varit så stort att den förra året kom i en pocketversion. Förlaget har också givit Marianne Thormählen i uppdrag att skriva ytterligare en Brontë-bok, denna gång med inriktning på deras syn på utbildning. Alla systrarna jobbade själva i perioder som lärarinnor och guvernanter, och skrev också en hel del om undervisning i sina böcker. Ingen av dem tyckte att läraryrket var särskilt roligt, men det var vad som stod till buds för bildade, ogifta medelklassflickor utan förmögenhet. Avogheten går att spåra i böckerna.

– Ingenstans skildras glädjen i att undervisa. Annars sägs många kloka saker om hur man sätter sig i respekt, vilket stoff man ska lära ut, och olika pedagogiska knep. Om man vill att klassen ska bli tyst ska man t.ex. gå in med stor pondus och smälla igen dörren efter sig. Jag har själv provat i storföreläsningssammanhang och det fungerar!

Mycket är sig likt

På det hela taget tycker Marianne Thormählen att mycket är sig väldigt likt.

– Liksom systrarna Brontë tycker jag att man ska skapa sig en realistisk bild av elevernas förutsättningar och utgå från det. Själv har jag tidigare ofta utgått från att mina studenter har bättre förkunskaper än de sedan visat sig ha.

Enligt kontraktet ska ”The Brontës and Education” vara klar i september nästa år. Då är det möjligt att Marianne Thormählen släpper familjen Brontë och ger sig på brittisk poesi från tidigt 1900-tal. Om hon nu inte blir ombedd att skriva en bok till. För ännu har hon inte tröttnat på systrarna, och det finns fler intressanta områden att ta sig an, t.ex. framställningen av politik och samhälle.

– I mycket annan forskning har det funnits en brist på beredskap att se systrarna som tidigviktorianska intellektuella. De har bara setts som romantiker.

Marianne Thormählen talar gärna och entusiastiskt om familjen Brontë, och det tänker hon även göra i juni när hon installeras som ny ledamot i Vitterhetsakademien. Den anrika akademien arbetar bl.a. med att stödja forskning inom humaniora och det är en ära att väljas in.

– Det är väldigt, väldigt roligt att ha blivit invald. Man blir glad, hedrad och inspirerad, säger Marianne Thormählen.

Ännu gladare blev hon förra året när hon fick Vetenskapsrådets långsiktiga stöd till ledande forskare. Hennes forskning finansieras på halvtid i tre år, med möjlighet till förlängning i ytterligare tre.

Marianne Thormählen njuter av den nya frihet att forska som finansieringen innebär.

– Som professor förväntas man forska, men samtidigt är professorerna någon form av slasktrattar. Och det är naturligt att det är vi som skriver remissvar och deltar i det administrativa arbetet. Men man tar lätt på sig väldigt mycket. Risken finns att tiden blir alldeles sönderstyckad. Och jag tror inte att man kan bedriva forskning på hög nivå utan obrutna tidsavsnitt.

Professorsnätverk

Denna och andra professorsrelevanta frågor kommer hon att ha möjlighet att diskutera med ett stort antal kolleger från hela världen i augusti 2007. Då ska nämligen The International Association of University Professors of English, där Marianne Thormählen är president, ha en stor konferens i Lund. Marianne Thormählen håller i arrangemangen och har redan upplägget klart för sig. Mycket arbete kommer det att bli. Och eftersom hon inte kan förvänta sig att hennes överbelastade kolleger ska hinna hjälpa till så mycket, har hon redan bokat in man och två döttrar som medhjälpare.

Engelskintresset finns i hela familjen, trots att familjespråket något överraskande är tyska. Det är nämligen Mariannes makes modersmål. Som författare och översättare delar han sin hustrus litteraturintresse, som går igen i hela hennes liv.

– Vad jag gör på min fritid? Jag har egentligen ingen fritid. Litteraturen är min fritid, förklarar hon.

Fast så kommer hon på att hon under tio år fram till 1987 var lokalpolitiker för moderaterna i Eslöv.

– Det var egentligen inte klokt, det var samtidigt som jag hade småbarn och forskarkarriär att tänka på. Men det gav mycket. Jag fick respekt för att man kan ha olika åsikter. Det kunde vara

mycket skarpa debatter, men det blev aldrig några personliga påhopp. Inom det akademiska livet saknas ofta den respekten.

Marianne Thormählen tycker att detta har blivit ett allt större problem under det senaste kvartsseklet.

– Inom humaniora tror jag att det har att göra med insikten att det inte finns några absoluta sanningar. Och det är ju rätt, men även om det inte finns någon absolut sanning måste man sträva efter att komma så nära sanningen man kan. Det oroar mig att värderelativismen dels har lett till en slapphet när det gäller kvaliteten, dels till att antipati mot kolleger som arbetat på ett annat sätt än man själv har blivit mer ”tillåten”, säger Marianne Thormählen.

Laddade batterierna

Just nu har Marianne Thormählen ett otroligt flyt på många plan, men under några år kändes det akademiska livet desto tyngre. Hon hade tagit på sig för mycket arbete, samtidigt som hon blev indragen i personliga och ideologiska motsättningar på institutionen.

– Under tre månader våren 2002 var jag visiting fellow i Oxford vid All Souls College. Då vände det. Jag kom bort från det som var svårt i Lund och fick vara på detta otroliga ställe! Allt gjordes för att jag skulle kunna ägna mig åt min forskning. Jag fick bostad och eget arbetsrum, och till och med måltiderna var ordnade, berättar hon.

I Oxford laddade hon batterierna och knuten löstes upp. Tiden där sammanföll också med internationella framgångar för böckerna om Rochester och systrarna Brontë.

– Det gav mig större vetenskaplig tyngd och självförtroende.

Marianne Thormählen har också blivit styrkt av en liten lag som hon kallar Lex Marianne, där hon har formulerat sina insikter om livet vid akademien:

1. Shit happens, and when it does you’re on your own.
2. You can’t overestimate academic cowardice.

Hon tvekar lite att lämna ut den till LUM, eftersom hon inte vill verka gnällig. Men samtidigt tycker hon att den ger en riktig bild.

– Man ser så mycket feghet inom akademin. Men jag kan inte fördöma dem som faller undan, för jag har sett vad som händer med dem som inte gör det, säger hon.

Hennes tröst genom de tuffa åren var att hon är auktoriserad översättare och tolk, och alltså skulle haft något att falla tillbaka på ifall hon hade beslutat sig för att lämna universitetet.

– Men samtidigt är detta min värld. Forskningen är värd det. Och Lunds universitet är trots allt underbart.

PETRA FRANCKE

Systrarna Brontë 1834. Från vänster: Anne (1820–49), Emily (1818–48), och Charlotte (1816–55). Bilden är målad av brodern Branwell, som ursprungligen också fanns med på bilden. Man kan ana honom genom den ljusa pelaren. Bilden låg under många år ihopvikt, därav vecken. National Portrait Gallery, London.

Litterär familj med tragiskt öde

Systrarna Brontës böcker och familjens tragiska öde har fängslat en hel värld.

Familjen bodde i det lilla samhället Haworth i Yorkshire. Fadern Patrick Brontë var präst, och tillsammans med hustrun Maria fick han sex barn åren 1814–1820.

När den yngsta flickan bara är ett och ett halv år gammal dör modern i cancer. Barnens moster flyttar in och tar hand om hushållet. 1825 dör de äldsta döttrarna Maria och Elizabeth i tuberkulos.

Kvar blir Charlotte, Branwell, Emily och Anne. Under uppväxten skapar barnen egna världar som de diktar och skriver om. När de blir äldre arbetar alla i perioder som lärare.

1846 kommer systrarna ut med en gemensam diktbok ”Poems”. 1847 utges Charlottes ”Jane Eyre”, Emilys ”Wuthering Heights” och Annes ”Agnes Grey”. 1848 kommer Annes ”The Tenant of Wildfell Hall”. Samma år dör Branwell och Emily i tuberkulos. 1849 dör även Anne i sjukdomen. Den enda kvarvarande systern Charlotte kommer samma år ut med ”Shirley”. 1852 publiceras ”Villette”. 1854 gifter sig Charlotte, men dör redan året därpå i en tidig graviditet. Efter hennes död publiceras ”The Professor” och ”Emma”. Fadern Patrick överlever hela sin familj och dör 1861.

Annons Näringslivsenheten

91-årige Jöran Mjöberg

Sprider kulturhistoria till utländska studenter

Framför den stora runstenen i universitetsbibliotekets entréhall står en grupp utländska studenter och lyssnar uppmärksamt när professor *Jöran Mjöberg* tyder runskrift och berättar om stenens historia. Förbipasserande tittar nyfiket på den lilla gruppen, men framför allt är det guidens ålder som väcker intresse. 91-åriga guider hör inte till vanligheten ens i en gammal universitetsstad som Lund.

LUMs utsända följer med på rundvandringen för att höra vad som är drivkraften hos en man som är över 90 och fortsätter att hålla föredrag och publicera böcker som aldrig förr.

– Jag är ingen runolog, utan vill bara ge de utländska studenterna som besöker Lund lite kulturhistorisk bakgrund, säger Jöran Mjöberg när jag gör gruppen sällskap genom en blåblommande UB-park mot nästa runsten borta vid Kulturen.

Under tio års tid har han visat utländska studenter runt bland stans runstenar. Nu funderar han på att utöka sin repertoar och även ordna en Tegnér-eftermiddag.

– Lundaskalden Esaias Tegnér håller på att glömmas bort och borde lyftas fram mer, tycker han.

Flera möten

Själv var jag gymnasist när jag första gången mötte Jöran Mjöberg. Redan då var han pensionär, men gav extrakurser om latinamerikanska författare på Katedralskolan. Tio år senare skrev jag som spanskstuderande en uppsats om översättningen av en novell av argentinaren Jorge Luis Borges. Översättaren visade sig vara Jöran Mjöberg, som bjöd hem mig på te och samtal om skönlitterära översättningar. Och nu ytterligare tio år senare ser jag honom igen som guide för utländska studenter och gästforskare. ▶

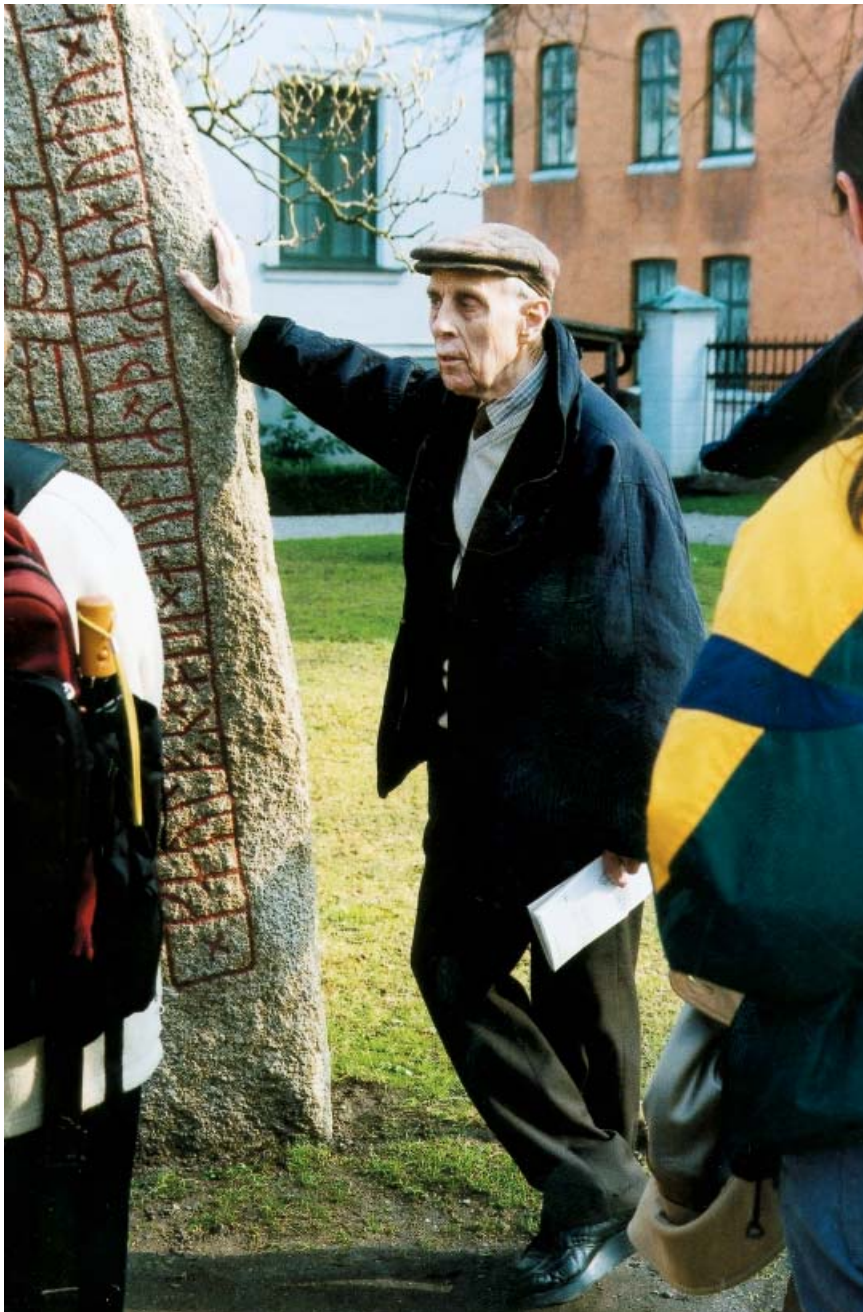

Still going strong. 91-årige Jöran Mjöberg visar en runsten utanför Kulturen för utländska studenter.

Jöran Mjöberg, längst till höger, med guidegrupp på promenad genom Lundagård.

Är det ett brinnande intresse för lärargärningen som är Jöran Mjöbergs drivkraft? Nej, något lärarkall har han aldrig haft.

– Jag ville aldrig bli lärare, berättar han medan vi närmar oss Kulturen.

Istället drömde han om att bli litteraturkritiker vid någon stor dagstidning, men när han inte lyckades etablera sig som en sådan tog han en tjänst som gymnasielektor i Växjö för att kunna försörja sin växande familj.

– Men det passade inte mig att vara gymnasielärare, säger Jöran Mjöberg. Undervisningen och kontakten med eleverna trivdes jag med, men i övrigt var yrket alldeles för inrutat, fyllt av lärarkonferenser och skrivningar.

Därför tyckte han att tjänsten som lektor vid Lunds universitetsfilial i Växjö kom som en skänk från ovan.

– Plötsligt hade jag mycket större frihet att ägna mig åt det jag verkligen är intresserad av, säger Jöran Mjöberg. Jag kunde resa inom tjänsten och fick fler tillfällen att göra nya upptäckter inom litteraturen.

Trots att han beskriver livet som gymnasielärare som inrutat, så hade han när han tillträdde tjänsten universitetslektor hunnit publicera ett antal verk om bland annat Karlfeldts och Lagerqvists diktning, om sagoön Island och om USA. Som universitetslektor började han muta in nya områden inom litteraturen; Afrika, men framför allt Latinamerika.

– Jag tycker fortfarande att 1900-talets bästa litteratur kommer Latinamerika, säger han.

För att kunna tillgodogöra sig litteraturen läste han spanska på egen hand.

– Litteratur ska läsas på originalspråk annars försvinner en mängd nyanser, slår han fast och ger en känga åt dagens litteraturforskare som han tycker har dåliga språkkunskaper.

När de utländska studenterna har förevisats runstenarna på universitetsplatsen och sett den breda trappan i Kungshuset, fortsätter en del av följet till konditori Lundagård, för en avslutande fika. Jag följer med för att få ytterligare en pratstund.

Favoritgäst

Vi slår oss ner vid ett bord och beställer en stärkande kopp kaffe med kaka. Servitrisen lyser upp när hon får syn på Jöran Mjöberg och berättar att han är en av konditoriets favoritgäster.

Särskilt mycket tid kan han dock inte ha att sitta och dricka kaffe. Jöran Mjöberg har skrivit 23 böcker hittills och flertalet av dem har tillkommit under de senaste tio åren. 1989 – det vill säga nästan tio efter pensionen – utnämndes han till professor tack vare sin stora produktion.

– Jag tycker att jag har funnit greppet på hur jag ska skriva, säger Jöran Mjöberg. Det känns som om jag har hittat en egen stil och jag har fortfarande ett behov av att skriva av mig. Idag anlitar Svenska Dagbladet honom titt som tätt som litteraturkritiker.

– Ironiskt nog har det blivit mycket lättare för mig att publicera artiklar på deras kultursidor idag än vad det var när jag drömde om att bli litteraturkritiker, säger han.

Vi skiljs åt utanför konditoriet och jag undrar i vilket sammanhang jag kommer att träffa honom nästa gång.

TEXT & FOTO: ULRIKA OREDSSON

JÖRAN MJÖBERG

Lundabo med rötter i Halland, född 1913.

Lundagårdsredaktör under studenttiden.

Disputerade i litteraturhistoria med en avhandling om Karlfeldt.

Han har varit universitetslektor i Oslo, gästforskare i Harvard, gymnasielärare och universitetslektor i litteraturhistoria i Växjö. Dessutom har han varit gästprofessor vid universitetet i Dar es-Salaam.

Sin första bok, *Dikt och diktatur* gav han ut 1944. Därefter har han gett ut ett stort antal verk om allt från Karlfeldts och Lagerqvists lyrik, isländska sagor, mexikanska myter, amerikansk politik och litteratur, latinamerikanska berättare till arkitekturen i litteraturen.

Han är litteraturkritiker i Svenska Dagbladet och har översatt noveller och sonetter av den argentinske författaren Jorge Luis Borges till svenska.

I höstas gav han ut *Stunder längesedan*, som är hans memoarer skrivna i korta essäer utan kronologisk ordning.

Annons Intridium

Posttidning A
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

• Hallå!

…professor *Adrian Constantin* på Matematikcentrum.

FOTO: KENNET RUONA.

Grattis till Göran Gustafssonpriset!
– Tack.

Hur stort är priset och hur tänker du använda pengarna?
– Det är ett personligt pris på 100 000 kronor plus 4,5 miljoner kronor fördelade på tre år att användas för forskning. Jag kan tänka mig att organisera besök utifrån av ett antal matematiker, och möjligheter för lundamatematikerna att göra sådana besök. Gustafssonpriset har en bra konstruktion. Det ger större frihet åt vår forskning.

Du växte upp i Rumänien. Hur kom det sig att du blev matematikintresserad?
– Rumänien har en lång tradition när det gäller s.k. matematikolympiader. Den första internationella matematikolympiaden ägde rum just i Rumänien. Den stimulerade mitt intresse.

Du har trots din relativa ungdom – 35 år – hunnit med en omfattande internationell karriär.
– Matematikforskningen är internationell och vill man utvecklas är det bra att söka sig till framgångsrika centra. Jag kom till Nice 1991 och tog min magisterexamen där. Sedan blev jag doktorand 1993 i USA, närmare bestämt Courant Institute vid New York University. Där hade jag **H P McKean** som handledare och **P Lax** som biträdande handledare. 1996 återvände jag till Europa och tillbringade fyra år i Schweiz, först i Basel och sedan i Zurich. Jag var lektor i Newcastle i sex månader innan jag i juli 2000 fick min nuvarande professur i Lund. Lund lockade med sina fina traditioner inom matematisk analys med namn som Hörmander, Riesz, Gårding, och Peetre.

Det är många olika forskningsmiljöer. Hur skiljer de sig åt?
– I USA bedrivs forskningen ännu mer effektivt än i Europa. Men i Europa har friheten för en professor att välja inriktning varit större – jag är inte säker på om det fortfarande är på det viset.

Vilken inriktning har din egen forskning?
– Jag arbetar med icke-linjära partiella differentialekvationer. Jag intresserar mig för vågor, framför allt vattenvågor. Man studerar alltså ett fysiskt fenomen och försöker göra modeller av det. En modell kan bestämma en del av ett fenomen, men inte allt. Det finns många modeller men Den Perfekta Modellen finns inte.

Är en tsunami ett lämpligt objekt för ett sådant studium?
– Absolut. Decembertsunamin var mindre än 20 meter hög. Men den 9 juli 1958 uppstod en 524 meter hög våg i Lituya Bay i Alaska! En jordbävning i området ledde till att delar av bergen som omgav viken rasade ner i vattnet. En sådan gigantisk tsunami skulle kunna utlösas av en meteorit som störtar i värdshaven. Det är mycket vi inte vet om tsunamis. De modeller som redan finns ignorerar till exempel sambandet mellan ytvågen och den inre vattenströmningen. Så det finns mycket att göra på detta område.

GÖRAN FRANKEL

FOTNOT: Göran Gustafsson Stiftelse består av två stiftelser med olika inriktning och den nu aktuella ger stöd till forskning inom molekylär biologi, fysik, kemi, matematik och medicin. Urvalet av anslagsmottagare bereds av Kungl. Vetenskapsakademien. Även professorn vid Stamcellscentrum vid LU, **Sten Eirik Jacobsen**, har i år tilldelats samma pris för sina studier av regleringen av blodbildning från blodbildande stamceller.